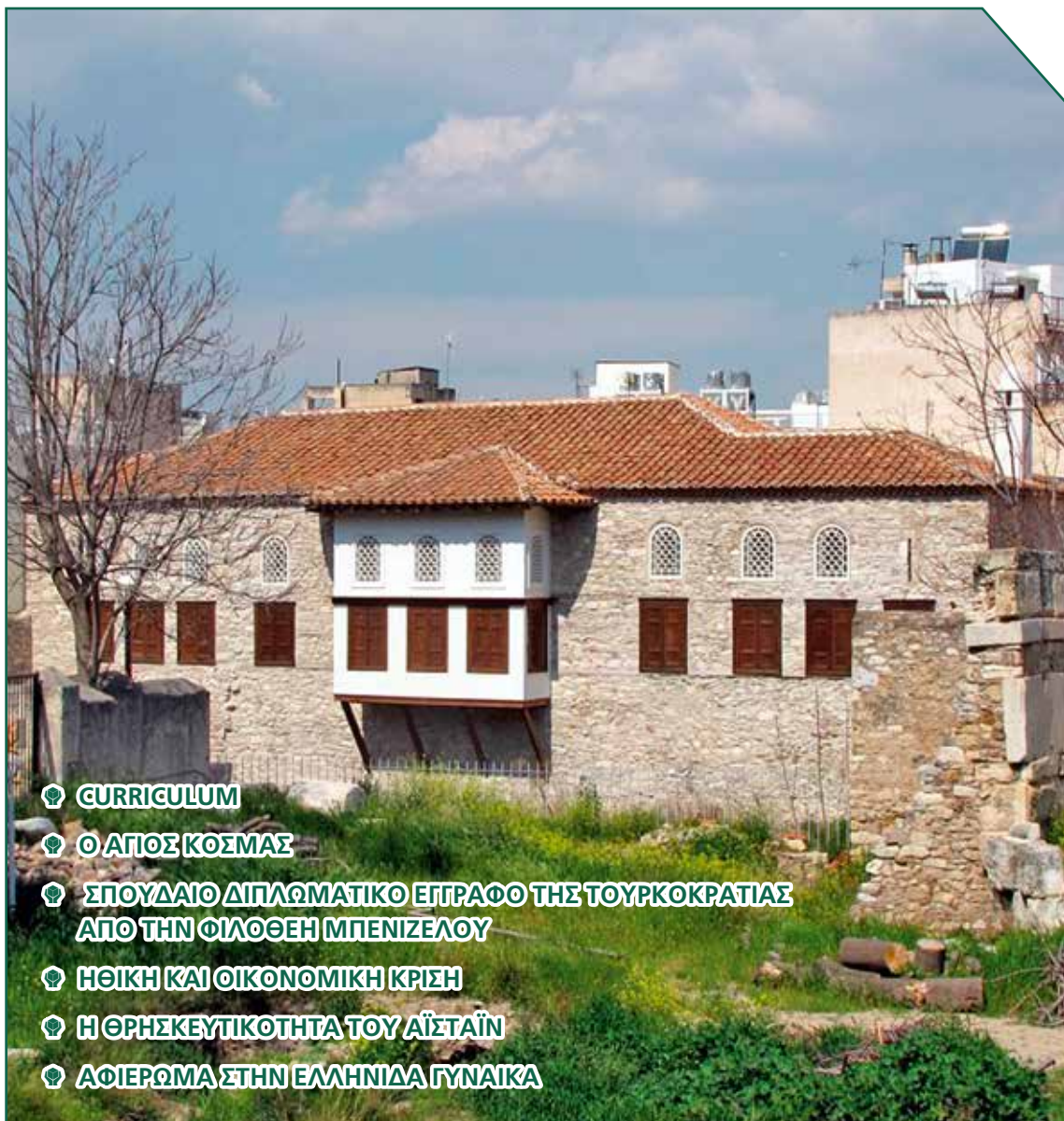

ΕΛΛΗΝΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ

Α Γ Ω Γ Η

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

🔦 CURRICULUM

🔦 Ο ΑΓΙΟΣ ΚΟΣΜΑΣ

🔦 ΣΠΟΥΔΑΙΟ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΟ ΕΓΓΡΑΦΟ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΦΙΛΟΘΗ ΜΠΕΝΙΖΕΛΟΥ

🔦 ΗΘΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

🔦 Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΔΪΣΤΑΪΝ

🔦 ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΔΑ ΓΥΝΑΙΚΑ

Περιεχόμενα

ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ - ΣΧΟΛΙΑ.....89

CURRICULUM

Τοῦ κ. Κων/νου Αλατόπουλου.....91

Ο ΑΓΙΟΣ ΚΟΣΜΑΣ

Τοῦ κ. Ἡλίας Λιαμῆ94

ΣΠΟΥΔΑΙΟ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΟ ΕΓΓΡΑΦΟ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΦΙΛΟΘΕΗ ΜΠΕΝΙΖΕΛΟΥ

Τῆς κ. Ζωῆς Γκενάκου.....96

ΗΘΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Τοῦ κ. Παύλου Ἀθ. Παλούκα101

Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΑΪΣΤΑΪΝ

Τοῦ κ. Νικ. Χρονόπουλου.....103

Η ΩΡΑ ΤΗΣ ΣΠΟΡΑΣ

† Δημ. Κ. Κουτσουλέλου.....106

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΔΑ ΓΥΝΑΙΚΑ

Τοῦ κ. Γεωργίου Ἐ. Αραβανῆ.....109

ΠΕΤΡΑΔΙΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

Τοῦ κ. Ἀθανασίου Ἰ. Αναστόπουλου.....110

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

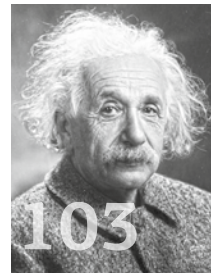
.....112

ΕΙΣ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ

.....113

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ

.....113

ΕΛΛΗΝΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Ἦργανο τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐκπαιδευτικῶν Λειτουργῶν
Ἐγκριμένο ἀπό τό Ὑπουργεῖο Παιδείας. Ἀριθμός Ἐγκρ. 1717/15.2.1952
Ἰδρυτής: **Ἰ. Θ. Κολιτσάρας** (†1989)

Ἐκδότης - Ἰδιοκτήτης: **Χ.Ε.Ε.Α.**

Καρύτση 14, 105 61 Ἀθήνα, Τηλ.-Fax: 210 32.27.100

Ἐπεύθυνος σύμφωνα μέ τό νόμο καί ἐπιμελητής ἐκδόσεως:

Ἰωάννης Μαρκόπουλος, Διαγόρα 35, 153 44 Γέρακας, Τηλ.: 210 66.12.399

Διευθύνεται ἀπό Συντακτική Ἐπιτροπή

Δημιουργικό - Ἐκτύπωση

«**Λυχνία Α.Ε.**»

Ἀνδραβίδας 7, 136 71 Χαμόμυλο Ἀχαρῶν

T. 210 3410436, F. 210 3425967 • www.lyhnia.com, info@lyhnia.com

Τιμή τεύχους **1,50€**

Ἐτήσια συνδρομή: Ἐσωτερικῶ-Κύπρου 10€, Ἐξωτερικῶ 20€ • 25\$

Ἀθήνα - Αὐγουστος 2017

Φωτό ἐξωφύλλου: Τό ἐπισκευασμένο προσφάτως ἀρχοντικό τῶν Μπενιζέλων
ΟΔΗΓΙΕΣ: Ἐπιστολές, συνεργασίες, ἐπιπαιές, βιβλία καί ἄλλα ἔντυπα νά στέλνονται στό γραφεῖο
τῆς Χ.Ε.Ε.Α., Καρύτση 14, 10561 Ἀθήνα.

• Τό Γραφεῖο εἶναι ἀνοικτό κάθε ἐργάσιμη ἡμέρα ἀπό 9 π.μ. ἕως 1 μ.μ.
Τεῖχη τοῦ περιοδικοῦ πωλοῦνται στό βιβλιοπωλεῖα τῆς «ΖΩΗΣ» στήν Ἀθήνα καί σέ ἄλλες
ἐπαρχιακές πόλεις, καθώς καί στό γραφεῖο τῆς Χ.Ε.Ε.Α. στήν Ἀθήνα.

• Ἡ δημοσίευση τῶν ἀρθρῶν ἐγκρίνεται ἀπό τή Συντακτική Ἐπιτροπή. Μή δημοσιευμένα
ἀρθρα δέν ἐπιστρέφονται. Ἡ Συντακτική Ἐπιτροπή διατηρεῖ τό δικαίωμα νά συντομεύει τά
κειμένα ἢ νά δημοσιεύει τμηματικά τά μακρά κείμενα. Γι' αὐτό πρέπει τά ἀποσπασμένα
ἀρθρα νά μῖν ὑπερβαίνουν τίς 6-8 σελίδες. Στό περιοδικό δημοσιεύονται ἐργασίες σχετικές
μέ θέματα Παιδαγωγικῆς καί Διδακτικῆς, ἀλλά καί μέ ἱστορικά ἢ ἄλλα ἐπίκαιρα θέματα.
Ἵσοι θέλουν παρουσίαση τοῦ βιβλίου τους, παρακαλοῦνται νά ἀποστέλουν δύο ἀντίτυπα,
ένα γιά ἀπλή ἀγγελία καί γιά τή βιβλιοθήκη τῆς Ἐνώσεως καί ἄλλο γιά τόν μέλλοντα νά
κάμει τήν βιβλιοπαρουσίαση. Ἡ Συντακτική Ἐπιτροπή ἔχει τό δικαίωμα νά μῖν ἐγκρίνει
τή δημοσίευση βιβλιοκρισιῶν γιά βιβλία ἄσχετα μέ τό περιεχόμενο καί τή γραμμή τοῦ
περιοδικοῦ. Τήν εὐθύνη γιά τά δημοσιευμένα κείμενα φέρουν οἱ συγγραφεῖς τους.

Ἐπί τῆς ἐπικαιρότητας

Καί σέ προηγούμενο τεῦχος εἶχαμε κάνει νύξεις γιά τήν περιεργή ἐξάρτηση κάποιων παραγόντων τῆς ἑλλαδικῆς πολιτικῆς καί τῆς ἐκκλησιαστικῆς πλευρᾶς μέ τήν ρωσική ἐκκλησία, στό τότε σχολιαζόμενο θέμα μέ τήν σύγκληση τῆς πανορθοδόξου συνόδου.

Παρεξηγήθηκαν ἀπό κάποιους τά ὅσα εἶπαμε γιά τόν ἐναγκαλισμό αὐτό.

Πρίν ὅμως προλάβει νά στεγνώσει τό μελάνι στό τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ μας, ἡ δῆλωση τοῦ πρώτου Ρώσου πολίτη γιά τήν ἑλληνικότητα καί τό ὄνομα τῶν Σκοπιῶν, σέ ἀγαστή σύμπνοια μέ τήν ἐκεῖ σχισματική ἐκκλησία, δείχνει ὅτι τέτοιου εἶδους κατανοήσεις τῆς ἱστορίας, σάν νά βρισκόμαστε στήν ἐποχή τοῦ 18ου αἰῶνα καί τά τότε τεκταινόμενα, δέν ἀντέχουν σέ καμία οὐσιώδη ἀντίληψη καί κατανόηση τῆς πραγματικότητας καθώς καί τῆς σύνθετης γεωπολιτικῆς πρακτικῆς πού ἀκολουθοῦν οἱ ὑπερδυνάμεις.

Καί καλό θά ἦταν, τουλάχιστον, στούς ἀνθρώπους πού σχετίζονται μέ τήν ἐκκλησιαστική πλευρά, νά πρυτανεύσει μιᾶ νηφαλιότητα καί ὑπευθυνότητα στόν ὑπερτονισμό τέτοιων θεμάτων.

Ἡ Σύνταξη

ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ - ΣΧΟΛΙΑ

«ΠΕΙΡΑΓΜΕΝΟΣ» ... ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ

Έδω καί κάποια χρόνια, οί πλέον συνήθεις τηλεοπτικές έκπομπές, εἶναι οί συνταγές μαγειρικῆς. Όλα τά κανάλια, θεωροῦν ἀναγκαῖο νά περιλάβουν στό πρόγραμμά τους καί κάποια έκπομπή μαγειρικῆς-ζαχαροπλαστικῆς. Πιθανότατα, τό κόστος μιᾶς τέτοιας έκπομπῆς, εἶναι χαμηλότερο ἀπό ὅποιαδήποτε ἄλλη έκπομπή τήν ὅποια θά ἔπρεπε νά χρυσοπληρώσουν. Οί διαφημιζόμενοι φαίνονται πρόθυμοι νά ἐπωμιστοῦν ἕνα τέτοιο κόστος πού τούς προσφέρει τηλεθέαση καί προώθηση τῶν προϊόντων τους σέ ἕνα μεγάλο τηλεοπτικό κοινό. Διερωτῶνται πολλοί, τί νόημα ἔχουν αὐτές οί έκπομπές καί οί συνταγές, γιά παρασκευές λίγο πολύ αὐτονόητες καί ἐν πολλοῖς γνωστές. Καί πόσες ἐξ αὐτῶν τῶν συνταγῶν εἶναι ἄγνωστες στό τηλεοπτικό κοινό πρὸς τό ὅποιο ἀπευθύνονται; Καί γιατί νά παρουσιάξει μιᾶ τέτοια έκπομπή ἕνας ἢ μιᾶ «σέφ» καί ὄχι ἕνας ἢ μιᾶ ἄλλη; Καί ποιο τό νόημα νά ἀπασχολοῦνται τηλεοπτικές συχνότητες γιά πράγματα πού τά γνωρίζουν καί τά μικρά παιδιά; Ἡ ἀπορία λύνεται ἂν ἐστιάζει κανεῖς λίγο συστηματικά στίς έκπομπές. Τό βασικό ἐπιχείρημα εἶναι πῶς μπορεῖ νά ἀκούγεται ὅτι θυμίζει κάτι τό ὄνομα μιᾶς συνταγῆς, ἀλλά δέν εἶναι ἀκριβῶς ἔτσι, γιατί ἡ «**συνταγή εἶναι πειραγμένη**»! Ἀκριβῶς! Δέν εἶναι αὐτό πού ἀκούγεται πῶς εἶναι, ἀλλά κάτι διαφορετικό. Καί αὐτό τό διαφορετικό, προξενεῖ τό ἐνδιαφέρον καί καθηλώνει στόν τηλεοπτικό δέκτη.

Ἔχουμε τήν ἐντύπωση, ὅτι αὐτό τό «πειραγμένο» δέν συμβαίνει μόνο στίς συνταγές, πού καθόλου δέν μᾶς ἐνδιαφέρει. Ἀλλά ἐδῶ καί κάποια χρόνια, ἔχει ἐγκατασταθεῖ καί ἐπιβληθεῖ καί στό κῶρο τῆς Ἐκκλησίας (ἐννοοῦμε τόν ἐκκλησιαστικό κῶρο). Ἀκοῦμε, βλέπουμε, διαβάζουμε, γιά αὐτονόητα πράγ-

ματα καί γνωστά ζητήματα, γιά τά ὅποια ἡ Ἐκκλησία ἔχει λάβει θέση, πού ἔχουν παγιωθεί στή συνείδηση τῶν πιστῶν, καί βλέπουμε «εἰδικούς» κάθε λογῆς δηλαδή ἀνθρώπους πού ἔχουν λόγο γιά τά τῆς πίστεως –ὡς κατά τά ἀνθρώπινα γνωστά– θεολόγους, κληρικούς κ.λπ. –κατ' ἀναλογίαν πρὸς τούς ἀνωτέρου μνημονευθέντες «σέφ» καί ὅρος εἶναι σκοπίμως διαλεγμένος– νά λένε πῶς αὐτό πού λένε καί γράφουν, ἔχει μὲν τό παλαιό ὄνομα, ἀλλά εἶναι κάπως «πειραγμένο» ἀπ' αὐτούς, μιᾶ ἄλλη ὀπτική, μιᾶ ἄλλη ἐκδοχή. Καί ἂν ἐπρόκειτο περὶ ἐμβάθυνσης στά νοήματα καί στίς ἀλήθειες πού διαχρονικά ἀπό τούς πατέρες καί διδασκάλους τῆς ἐκκλησίας ἔχουν διατυπωθεῖ δέν θά ἐνοχλοῦσε καθόλου. Ἔχουμε ὅμως φτάσει σέ ἕνα σημεῖο, πού τό ἐνδύμα τῆς γνωστῆς ἀληθείας καί ἡ «ἐκτέλεσή» της, εἶναι τελείως ἄλλο, διαστρεβλωμένο, μεταλλαγμένο καί παραλλαγμένο.

Ὅπως καί στίς συνταγές, πίσω ἀπό τίς δῆθεν διασκευές καί μετασκευές καί παραλλαγές, κρύπτεται ἡ ἀνθρώπινη ματαιοδοξία καί ἡ διάθεση γιά προβολή, καταστάσεις ἀποδεκτές γιά τά κοσμικά πράγματα, τό ἴδιο ἀκριβῶς καί χειρότερο φαίνεται νά συμβαίνει καί γιά τήν «μοντέρνα» καί «ἐκσυγχρονισμένη» ἐκδοχή τῶν ἀληθειῶν τῆς πίστεως. Καί ἂν μιᾶ νοικοκυρά, μιᾶ «πειραγμένη» συνταγή τήν δοκιμάσει καί τήν ἀπορρίψει, τό κακό εἶναι μικρό.

Μέσα στόν κῶρο ὅμως τῆς Ἐκκλησίας, αὐτές οί «πειραγμένες» προσεγγίσεις ἔχουν τίς ἴδιες συνέπειες; Καί πόσο θά «κοστίσει» στό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας αὐτή ἡ φιλευθεριότητα, ἡ μᾶλλον ἀνευθυνότητα, ὁ καθένας νά λείι ὅ,τι νομίζει καί νά παρουσιάζει ἕναν χριστιανισμό πού δέν ἔχει καμιά σχέση μέ αὐτό πού ἡ δογματική διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας μας αἰῶνες ἐκφράζει;

Ἡ χριστιανική πίστη ἡ αὐτό πού συνηθίζουμε νά λέμε χριστιανισμός, δέν μπορεῖ

νά «κυκλοφορεῖ» μέ μιὰ σημαία εὐκαιρίας οὔτε νά ἀφίνεται σέ άτομα μέ ἄκρα ἐγωιστική ἔπαρση γιά νά τόν χρησιμοποιοῦν ὡς ὄχημα γιά τήν προσωπική τους προβολή. Ἡ ἀλήθεια τῆς πίστεως, ἀπό τό κατηχητικό σχολεῖο, μέχρι τό μάθημα τῶν θρησκευτικῶν ὁποιασδήποτε μορφῆς στήν ἐκπαίδευση, στή διδακτική πράξη, στό δημόσιο λόγο ὅπου καί ὅπως ἐκφέρεται, πρέπει νά διακρίνεται ἀπό μιὰ κατ' ἀρχήν συνειδητοποίηση τῆς διαχρονικότητάς της καί τήν κατανόηση τῆς συνέχειάς της, τουτέστιν τῆς ἐνότητας πού ἔχει. Εἶναι ἄλλο πράγμα ἡ καθεαυτήν ἀλήθεια καί ἡ φόρμα τῆς ἐκφρασίς της ἀνά ἐποχή πού μπορεῖ νά διαφέρει χωρίς νά την καταργεῖ καί ἄλλο ἡ πλήρης ἀλλοίωσή της καί διαστρέβλωσή της, μέ τό ἐπιχείρημα ὅτι ἀλλάζει μόνο ἡ φόρμα. Αὐτά τά τελευταῖα δέν φαίνεται νά ἔχουν ἐπαρκῶς ἐπεδωθεῖ στή σκέψη πολλῶν. Ἀποτέλεσμα, αὐτός ὁ «πειραγμένος» χριστιανισμός σήμερα νά εἶναι πολύ τῆς μόδας.

Θεωροῦμε, ὡς κύρια γνωρίσματα αὐτοῦ τοῦ ἐσχάτως κυκλοφοροῦντος μορφώματος,

1. Τίς προσθῆκες. Δηλαδή πράγματα πού δέν ἔχουν τό προηγούμενο τους στους μεγάλους διδασκάλους τῆς ἐκκλησίας μας, καί βέβαια, οὔτε ἔχουν ἀναφορά στόν Ἰησοῦ Χριστό. Καινοφανεῖς προσεγγίσεις καί προσθῆκες ὑπό τό πρόσχημα τῆς δῆθεν ἐρμηνείας, εἶναι τό πρῶτο γνώρισμα αὐτοῦ «πειραγμένου» χριστιανισμοῦ τῆς ἐποχῆς μας.

2. Οἱ ἀφαιρέσεις. Ὅσο ἐνοχλητικές εἶναι οἱ προσθῆκες, τό ἴδιο ἐνοχλητικές καί ἀπαράδεκτες εἶναι οἱ ἐνσυνείδητες ἀφαιρέσεις καί ἀποσιωπήσεις τῆς ἀληθείας, χάριν τῆς προσφορᾶς ἑνός εὐκολοῦ καί ἀνέξοδου χριστιανισμοῦ, προσαρμοσμένου στίς δῆθεν ἀνάγκες τῆς ἐποχῆς (σημείωση: βλ. Ματ. 5, 18 ἐξ. καθώς καί παράλληλα).

3. Ἀλλαγὴ «δοσολογίας». Καθιστάμεθα, χρόνια τώρα, μάρτυρες ἀπόψεων πού ὑπερτονίζουν μέχρι ὑπερβολῆς, πλευρές τῆς ἀληθείας ἔναντι ἄλλων, μέ ἀποτέλεσμα νά δημιουργεῖται σύγχυση στους μή γνωρίζοντες. Δέν μπορεῖ κάποιος πού εἶναι ἀφοσιωμένος στήν προσευχή, νά θεωρεῖ ὅτι εἶναι δευτερεύουσας σημασίας ἡ ἀσκηση τῶν καλῶν ἔργων ἀγάπης. Καί τό ἀντίθετο. Ἐπ' αὐτῶν τῶν θεμάτων

«δοσολογίας» στήν χριστιανική ζωὴ καί διδασκαλία, θά μπορούσαν νά προσαχθοῦν δεκάδες ἀντιθετικά σχήματα. Αὐτό ὅμως γίνεται κατὰ κραυγαλέα παράβαση τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος ἔθεσε τέλος στά διλήμματα αὐτά μέ τήν γνωστή παροιμιώδη φράση Του (βλ. Ματ. 23, 23). Ἐνδεικτικά ὑπενθυμίζεται, τό πῶς ὁ ἅγ. Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης, τοποθετεῖται γι' αὐτές τίς ὑπερβολές εἰδικά στόν «Ἄορατο Πόλεμο», ἔργο πού σημάδεψε τούς τελευταίους αἰῶνες τῆς τουρκοκρατίας μέ ἐπίδραση στό σήμερα.

Γιά νά κλείσουμε τό θέμα, ἐπισημαίνουμε τήν ἀνάγκη νά ἐπανεέλθει ὁ κατηχητικός, θρησκευτικός, ἱεραποστολικός λόγος, στήν θεολογική του ἀκρίβεια. Ἡ ἀκρίβεια καί ἡ μεσότης, ὑπῆρξαν διαχρονικά τά ἀταλάντευτα κριτήρια τοῦ ὀρθόδοξου λόγου. Ἦταν ἡ εἰδοποιός διαφορά καί ἀπό τόν πειρασμό τοῦ Ρωμαιοκαθολικοῦ τρόπου σκέψης, καί ἀπό τήν πρόκληση τοῦ λόγου τοῦ Διαφωτισμοῦ πού ἐπέδρασαν στόν εὐρωπαϊκὸ πολιτισμὸ μέ τά γνωστά ἐπακόλουθα.

Ἡ ὀρθόδοξη πίστη καί διδασκαλία, ἔχει ἀνάγκη τήν ἀκρίβεια. Ἡ κατανόηση τοῦ «ὀρθοδόξως» ζῆν, δέν γίνεται χωρίς νά συνειδητοποιοῦμε ὅτι κάθε ἀπόκλιση σημαίνει γκρέμισμα. Γκρέμισμα προσωπικὸ, γκρέμισμα ἰδεῶν, γκρέμισμα ψυχῶν. Γι' αὐτό καί ἡ ἀναφορά στήν διέλευση τοῦ χάσματος πάνω σέ τετωμένο σκοινί. Ὅ,τι δέν διατρέχει κατακόρυφα τήν ὑπαρξη, τό ἐννοιολογικὸ της ὕψος, εἶναι αἰτία πτώσεως. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀκρίβεια, πού κατὰ βάσιν ἀφοῦ διατρέχει «κατακόρυφα» τόν κόσμον τῶν ἐννοιῶν μας, εἶναι ἡ ἀναγκαία γιά τήν ἰσορροπία «μεσότης». Χαρακτηριστικά δέ, στήν ἀρετολογία τῶν πρώτων αἰῶνων τοῦ χριστιανισμοῦ, πληθώρα συγγραφέων καταφεύγουν στή χρήση μιᾶς διαδεδομένης προφανῶς παροιμίας, ὅτι «μεσότης γάρ καί (συμμετρία τις) ἡ ἀρετὴ» (βλ. Μ. Βασιλείου, εἰς τόν Προφήτην Ἡσαΐαν, 5, 174, Διδύμου (τοῦ Τυφλοῦ), εἰς παροιμίας Σολομώντος ἐξηγήσεων, P.G., 39, 1628).

Στήν δύσκολη καί κρίσιμη ἐποχὴ μας, ἔχουμε περισσότερη ἀνάγκη ἀπὸ ποτέ, ἐνάρετες προσεγγίσεις πραγματικῆς μεσότητος καί ἀκριβείας.

CURRICULUM*

Του κ. Κων/νου Αλατόπουλου, Καθηγητή Παν/μίου

Ο όρος Curriculum είναι ένας παιδαγωγικός όρος ο οποίος για πολλούς σήμαινε κύκλος σπουδών, ή αναλυτικό πρόγραμμα μαθημάτων. Από το 1970 κι έδω εισήχθη πρώτα σ' ένα κρατίδιο της Γερμανίας και μετά σ' όλα τα ευρωπαϊκά και αμερικανικά πανεπιστήμια, ως ειδικός κλάδος της διδακτικής (Curriculum Studies) με μία πλούσια βιβλιογραφία. Έδω εν συντομία θα προσπαθήσουμε να δώσουμε τις αναγκαίες πληροφορίες γύρω από τις βασικές έννοιες του όρου, τα είδη του Curriculum και το περιεχόμενό του.

* * *

Σήμερα εκτός από το αναλυτικό πρόγραμμα των μαθημάτων που πρέπει να διδαχτεί στο σχολείο ο μαθητής, κι αυτό δίνεται από την επίσημη πολιτεία και, αυτό αποτελεί το Γραπτό curriculum (θ' αναφερθούμε γι' αυτό λίγο παρακάτω). Ο όρος Curriculum σημαίνει ότιδήποτε υπάρχει (τά εργαστήρια, τά γυμναστήρια, τά έποπτικά μέσα διδασκαλίας, κ.ά.) και συντελείται στο χώρο του σχολείου, προβλεπόμενο ή μή, έμψυχο ή μή, αναμενόμενο ή απρόβλεπτο, όλα αυτά αποτελούν το Άγραφο (Hidden) Curriculum.

Όπως έλεγε ο αείμνηστος παιδαγωγός Εύριπίδης Κωνσταντόπουλος «τά πάντα διδάσκουν τούς πάντες» (Γενική Παιδαγωγική 1953, Αθήνα). Αυτό περιλαμβάνει το Άγραφο Curriculum, δηλαδή τά κτήρια του Σχολείου, οί αυλές, οί κοινόχρηστοι χώροι, τά χρώματα τών τοίχων, ή καθαριότητα, ο φωτισμός, ή περιοχή που βρίσκεται τό σχολείο, ή διακόσμηση (χάρτες, εικόνες, φωτο-

γραφίες, ρητά, αφίσες, σημαίες), τό όνομα, ή φήμη του σχολείου (καλό, μέτριο, ή κακό) και ή όλη σχολική ατμόσφαιρα, αν τραβάει τό παιδί και τούς γονείς, έτσι πολλοί σπεύδουν να γράψουν τά παιδιά τους ή τά παίρνουν για κάποιον άλλο σχολείο που άκουσαν ότι έχει καλούς δασκάλους και ο διευθυντής ενδιαφέρεται όλα αυτά είναι τό Άγραφο Curriculum. Σήμερα δέ μέ τή παρουσία τών παιδιών από ξένες χώρες, τό ποσοστό τών ξένων παιδιών παίζει ένα σημαντικό ρόλο, στή μάθηση της συμπεριφοράς τών έλληνοπαίδων προς παιδιά από άλλες χώρες που μιλούν διαφορετικές γλώσσες κι έχουν διαφορετικές θρησκευτικές και πολιτισμικές συνήθειες, πράγμα που ο νομοθέτης και οί συντάκτες του Αναλυτικού Προγράμματος δέν μπορούν να προβλέψουν.

Άκόμη κάτι πιό σημαντικό είναι ή ποιότητα του έμψυχου υλικού ενός σχολείου, οί **διδάσκοντες**, τό ντύσιμό τους, ή εν γένει συμπεριφορά τους, ο τύπος του δασκάλου (δημοκρατικός - αυταρχικός - laissez faire), ή επιείκεια, ή αυστηρότητα, εάν είναι δίκαιος στή βαθμολογία ή φειδωλός (όπως έλεγε ένας καθηγητής Μουσικής, τό 10 για τό Θεό, τό 9 για μένα και από 8 και κάτω για σās τούς μαθητές). Επίσης θεωρούνται πώς έχουν σημασία, ή φωνή, ή άρθρωση, ή τέχνη της έρώτησης, ή ευγένεια ή ο άπότομος αυταρχικός τρόπος όρισμένων εκπαιδευτικών.

Ο νομοθέτης δέν μπορεί να προβλέψει ή να επιβάλει οί δάσκαλοι να είναι ευχάριστοι, ευπροσήγοροι, έξωστρεφείς, επικοινωνιακοί· βεβαίως αυτό είναι ευχής έργο, έπιθυμίας σημαντικό να είναι έτσι, αλλά στήν πραγματικότητα δέν συμβαίνει, γι'

* Θέμα, που ενδιαφέρει κάθε έμπλεκόμενο/η στή διδακτική διαδικασία, από τό νηπιαγωγείο μέχρι και τό Πανεπιστήμιο.

αυτό και έχουμε μαθητές ν' αποφεύγουν όρισμένους διδάσκοντες, άκόμα και νά μι-
σοῦν τό μάθημά τους.

Γιά νά μήν θίξουμε και τό σπουδαίο θέμα τῆς ποιότητας τῆς διδασκαλίας πού δέ μπορεί νά προκαθοριστεῖ, γιατί αὐτό έναπόκειται στή φιλοτιμία ἐκάστου ἐκπαι-
δευτικοῦ ἐάν θέλει νά δώσει πολλά ἢ λίγα. Ἵσως αὐτός ὁ λόγος νά ὀδήγησε και τό Ἑλληνικό Ὑπουργεῖο Παιδείας νά προσφέ-
ρει και τό Βιβλίο τοῦ Δασκάλου γι' αὐτούς πού δέν ἔχουν ὄρεξη νά βροῦν περισσό-
τερο ὑλικό και νά τό προσφέρουν στούς μαθητές τους (βλέπε παρακάτω «Κλειστό γραπτό ἀναλυτικό πρόγραμμα»). Αὐτοί εἶναι οἱ *laissez faire* ἐκπαιδευτικοί πού δέν τούς ενδιαφέρει πολύ ἡ πρόδος και ἡ ποιοτική πληροφόρηση τῶν μαθητῶν τους. Ἐν τέλει στό ἄγραφο Curriculum συμπεριλαμβάνεται κάθε εἶδος **περιστασιακῆς μάθησης** (Incidental Learning), ἀξιών, ἀναμενόμενης ἀποδεκτῆς συμπεριφορᾶς, ἀποφυγῆς ἄλλων (bullying - κάπνισμα - συμμοριακές ἐπαφές). Ὁ μαθητής αὐτός κατά τή διάρ-
κεια τῆς φοίτησής του θά μάθει ποιά εἶναι ἡ ἀναμενόμενη στάση και συμπεριφορά ἀπέναντι ὄλων τῶν μελῶν τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ τοῦ σχολείου, ἄκόμα και τῆς κυρίας πού καθαρίζει, αὐτοῦ ἢ αὐτῆς πού ἔχει τό κυλικεῖο τοῦ Σχολείου, ἢ τοῦ ἐπι-
στάτη κ.λπ.

Ἀρχίσαμε ἀπό τό ἄγραφο Ἀναλυτικό Πρόγραμμα (Hidden Curriculum), διότι δι' αὐτοῦ ὁ μαθητής κατά τή γνώμη ση-
μαντικῶν παιδαγωγῶν μαθαίνει τό 75% περιπου τῆς συμπεριφορᾶς του μέσα στό κοινωνικό σχολικό περιβάλλον. Ἐπίσης, ἐνῶ αὐτό τό ἄγραφο Πρόγραμμα εἶναι γνωστό σέ ὄλους τούς ἐκπαιδευτικούς, γονεῖς και φορεῖς τῆς Παιδείας, ἐν τούτοις δέν εἶναι δυνατόν νά μπεῖ σέ «καλοῦπι» μαθήματος και νά θεσμοθετηθεῖ. Ἔτσι φροντίζουμε ὄλα αὐτά πού συνθέτουν τό ἄγραφο πρόγραμμα νά ἐνεργοποιοῦνται στό σχολεῖο μέ θετική μορφή και ἔκφραση, ὥστε οἱ μετέχοντες αὐτῶν μαθητές μας νά ὠφελοῦνται μαθαί-
νοντας και υἱοθετώντας θετικές στάσεις και συμπεριφορές.

Ἐρχόμαστε τώρα στό δεύτερο εἶδος τοῦ Curriculum, τό ἐπίσημο, τό Γραπτό, τό συ-
γκεκριμένο, πού συντάσσεται ἀπό εἰδικούς παιδαγωγούς και ἐπιστήμονες εἰδικότη-
των και διανέμεται στούς ἐκπαιδευτικούς τῶν σχολείων πρὸς ἐφαρμογή. Εἶναι τό Curriculum πού πρέπει νά διδαχτεῖ ἀπό κάθε διδάσκοντα γιά νά δεχτεῖ τό κάθε παι-
δί στήν τάξη τά ὀφέλη ἀπό τό περιεχόμενο του δηλαδή, τά μαθήματα.

Τό Γραπτό Curriculum παρουσιάζει δύο μορφές: τό Ἀνοικτό (Open) και τό Κλειστό (Closed). Τό πρῶτο δίνει σέ γενικές γραμμές τό τί θά διδάξει ὁ ἐκπαιδευτικός σέ κάθε

βαθμίδα και ποιά είναι τό αναμενόμενο μαθησιακό αποτέλεσμα για τούς μαθητές: π.χ. για τό χρόνο, έτος, μήνες έβδομάδες και ήμέρες, ώρες, δηλαδή πράγματα πού έχουν στή ζωή εφαρμογές.

Τό άνοικτό Curriculum είναι ένα άπό τά κύρια χαρακτηριστικά του Άποκεντρωτικού Έκπαιδευτικού Συστήματος, όπως είναι στό Ένωμένο Βασίλειο, όπου οί 110 τοπικές εκπαιδευτικές αυτοδιοικήσεις (Local Education Authorities) λαμβάνουν τό όνομαζόμενο Έθνικό Curriculum (National Curriculum) και τό ύλοποιούν ή κάθε μία στά σχολεία της περιοχής της. Υπεύθυνος της ύλοποίησης είναι ό έκάστοτε διευθυντής του σχολείου μέ τόν διδάσκοντα της τάξης (ό διευθυντής έχει τήν ευθύνη και τή δυνατότητα νά προσλαμβάνει στό σχολείο του τούς εκπαιδευτικούς). Αυτοί οί δύο παράγοντες άποφασίζουν για τό ποιά σειρά βιβλίων θά εφαρμοσούν π.χ. στό γλωσσικό μάθημα ή στήν Ίστορία κ.ο.κ. στήν κάθε τάξη του Δημοτικού.

Αυτή τή δουλειά έρχεται νά ελέγξει 3-4 φορές τό χρόνο ό τοπικός Έπιθεωρητής (Local Inspector) και μία φορά τό χρόνο ό έπιθεωρητής της Βασίλισσας (HMI, Her Majesty's Inspector) άπό τό Ύπουργείο της Παιδείας. Έπιπροσθέτως, οί μαθητές κάθε βαθμίδας εξετάζονται ένδοσχολικώς στό τέλος του χρόνου για νά ελεγχθεί σέ τί ποσοστό επέτυχαν τ' αναμενόμενα άποτελέσματα σ' όλα τα άντικείμενα (μερικές φορές αυτά τά άποτελέσματα δημοσιεύονται στόν τοπικό

και έθνικό τύπο). Ή προαγωγή των μαθητών γίνεται ήλικιακά και όχι γνωσιακά!!

Τό κλειστό Curriculum (Γραπτό – Formal Written Curriculum). Είναι τό κυρίαρχο χαρακτηριστικό του συγκεντρωτικού εκπαιδευτικού συστήματος, όπως τό ελληνικό, όπου το ύπουργείο παιδείας συντάσσει, εκδίδει και διανέμει σέ κάθε εκπαιδευτικό τό βιβλίο του μαθητή, τό βιβλίο του δασκάλου και τετράδιο άσκήσεων. Έν αντιθέσει μέ τό άνοικτό Curriculum, τό ύπουργείο ξέρει ότι τά παιδιά των έξι τάξεων του Δημοτικού σ' όλη τήν επικράτεια, θά διδαχθούν τήν ίδια ύλη σ' όλα τα μαθήματα: Γλώσσα, Μαθηματικά, Ίστορία, Φυσική, Γεωγραφία, Θρησκευτικά, Καλλιτεχνία, Μουσική και Γυμναστική.

Ένώ στό Άνοικτό Curriculum ή συμμετοχή της σύνθεσης και δημιουργίας του Curriculum βασίζεται στις ικανότητες, προνοητικότητα, φαντασία και πρωτοβουλία του διδάσκοντα (βάσει των οποίων και κρίνεται), στό Κλειστό Curriculum, ή συμμετοχή του δασκάλου έναπόκειται μόνο στήν προσεκτική και έπιμελή μελέτη του βιβλίου του δάσκαλου και εφαρμογή του στήν τάξη. Για πολλούς θεωρείται ένας «τυφλοσύρτης» πού βοηθά περισσότερο τούς λιγότερο πρόθυμους και εργατικούς δασκάλους άφου του παρέχει κείμενα, έρωτήσεις και έποπτικά μέσα.

*(Ή συνέχεια και ή βιβλιογραφία
στό επόμενο τεύχος)*

Ύπενθυμίζουμε στους συνδρομητές και συνδρομήτριες του περιοδικού μας, τήν οικονομική μας στενότητα. Παρακαλούμε δέ για τήν κατά τό δυνατόν καταβολή των συνδρομών στα κατά τόπους βιβλιοπωλεία της «ΖΩΗΣ» ή στους αντιπροσώπους.

Άν ή συνδρομή καταβληθεί μέσω ηλεκτρονικής πληρωμής νά σημειώνεται τό όνομα του συνδρομητή.

Τό IBAN για τραπεζική πληρωμή (Τράπεζα Eurobank) είναι:

GR 8002602010000930100366731

Ο ΑΓΙΟΣ ΚΟΣΜΑΣ

Τοῦ κ. **Ἡλία Διαμῆ**, Θεολόγου, μουσικοῦ, δρ. Θεολογίας

Δέν ἔγραψε βιβλία. Οἱ διδαχές του πρέπει νά εἶναι μᾶλλον καταγραφές ἀκροατῶν ἢ μαθητῶν του. Ἀκόμη ὅμως κι ἔτσι, θαυμάζει κανείς τή μέθοδό του. Ἀνεβαίνει πάντα σέ ἓνα σκαμνί καί συχνά στερεώνει σταυρό. Ἀρχίζει μέ ἐπαίνους. Κερδίζει γρήγορα τό ἀκροατήριό του, σέ σημεῖο νά εἶναι πρόθυμο νά ἀκούσει συχνά σκληρή κριτική, ἡ ὁποία ὅμως ἐκπέμπει πηγαία φιλανθρωπία, συμπόνια καί ἀληθινή ἀγωνία. Συχνά ἀπευθύνει ἐρωτήσεις στούς ἀκροατές του. Ἀπό τίς ἀπαντήσεις προσαρμόζει τή συνέχεια τοῦ λόγου του. Καί κάθε φορά ἀφήνει παραγγελίες, ὄχι ὡς ἐντολές, ἀλλά ζητώντας τες ὡς χάρη προσωπική. Ὁ τρόπος του θά μπορούσε νά ἀποτελεῖ ὑλικό σεμιναρίου γιά σύγχρονους παιδαγωγούς καί ὁμιλητές.

Κοινή ἐπωδός ὄλων τό σχολεῖο. Τό σχολεῖο τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων. Ἡ σταθερή παραγγελία ἀπ' ὅπου περνοῦσε ὁ Ἅγιος Κοσμάς. Στόν νοῦ του δέ ὑπάρχει μέλλον τοῦ γένους χωρίς παιδεία. Παιδεία γιά ὄλους καί κυρίως τά παιδιά. Γνήσιος πνευματικός ἢ μᾶλλον ἀγιοπνευματικός ἄνθρωπος ἀλλά καί γνήσιος ἀνθρωπιστής, δέν φοβᾶται τή μόρφωση, ὅπως τήν τρέμουν οἱ σκοταδιστές ὄλων των ἐποχῶν. Γνωρίζει πῶς ἡ πίστι τοῦ Χριστοῦ ἀπευθύνεται σέ ὄλους. Μπορεῖ ὁ τρόπος νά διαφέρει, κοινός ὅμως εἶναι ὁ στόχος: Ἡ χαρά τῆς ζωῆς αὐτῆς καί ἡ ἐξασφάλιση τοῦ Παραδείσου. Καί ὅταν λέει παράδεισο, δέν ἐννοεῖ τόπο ἀπόλαυσης, ἀλλά τόπο

σχέσης μέ τόν Θεό. Κι ἂν ὑπάρχει αὐτή ἡ σχέση, ὅλα γίνονται αἰτία χαρᾶς. Μόρφωση λοιπόν, ὥστε ὁ καθένας νά ἔχει πρόσβαση στά κείμενα, πρῶτα τά εὐαγγελικά, μετά τά πατερικά, μετά τά Ἑλληνικά. Ποτέ ὁ ἅγιος Κοσμάς δέν ἀπαγόρευσε βιβλίο, ποτέ δέν χλεύασε τήν κοσμική γνώση. Πάντα ὅμως διακήρυσσε πῶς τά γράμματα τοῦ Θεοῦ ἡμερεύουν τήν ψυχή, ὁμορφαίνουν τίς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων, ἀνοίγουν τόν δρόμο πρὸς τά αἰώνια.

Καλό νά ξέρουμε καί γιά πόσα κατηγο-

ρήθηκε. Γιά τούς Τούρκους ἀποτελεῖ προπαγανδιστή τῆς ρωσικῆς πολιτικῆς καί Ρώσο πράκτορα. Γιά τούς Ἑνετούς, κατάσκοπο. Γιά τούς Ἀλβανούς, Ἑλληνα ἐθνικιστή. Γιά τούς Ἑβραίους, ἀνατροπέα τῶν συμφερόντων τους. Γιά τούς ἰσχυρούς τῆς ἐποχῆς, κοινωνικό ταραχοποιό, γιά τούς κύκλους τῶν καθολικῶν καί τῶν προτεσταντῶν τῆς ἐποχῆς, φανατικό ὀρθόδοξο ζηλωτή, γιά τούς ἱστορικούς, προάγγελο χιλιαστικῶν δοξασιῶν. Ἀγαπήθηκε ὅμως ἀπό τούς ἀπλούς ἀνθρώπους, ἀκόμη καί ἀπό τούς ἀπλούς Τούρκους. Κυρίως ὅμως ἀπετέλεσε πρόσωπο πού τιμήθηκε σχεδόν ἀπό ὅλο τόν ὀρθόδοξο κόσμο. Μέχρι σήμερα ὁ λόγος του παραμένει καίριος καί γλυκός. Θά μπορούσε νά ἀποτελεῖ πρώτη ὕλη μιᾶς στοιχειώδους κατήχησης, σέ ἐποχές πού ἡ ἀποξένωση ἀπό τήν πίστη πλησιάζει συχνά στό ἐπίπεδο τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Τιμοῦμε τή μνήμη του, τιμοῦμε ὅμως τήν ζωή καί τό παράδειγμά του. Παίρουμε κουράγιο ἀπό τόν ζῆλο του, ἐμπνεόμαστε ἀπό τό ὄραμά του. Καί μοναδικό ὄραμα εἶχε τήν ἐπανασύνδεση Ἑλληνικῆς γλώσσας καί Ὀρθόδοξης πίστεως, ὡς μοναδικῆς προϋπόθεσης ἑνός Ἑλληνισμοῦ πού ἔχει νά πεῖ κάτι καινούργιο, κάτι ἐλπιδοφόρο σέ μία Εὐρώπη πού ψάχνει ἀξίες καί ἀρχές.

Οἱ ἅγιοι ζοῦν καί ὁ ἅγιος Κοσμάς εἶναι στήν ἐποχή μας παρών μέ τή χάρη τοῦ Θεοῦ καί τόν προσωπικό του ἀγῶνα. Εὐλογία πραγματική τό νά ἀναζητοῦμε τόν λόγο του. Τότε ἡ ψυχή μας θά αἰσθάνεται νά κατακλύζεται ἀπό μία πρωτόγνωρη ἀναζωογόνηση, πού πηγάζει ἀπό ἐκείνους, πού ξέρουν πού πατοῦν καί πού πηγαίνουν. Ἀνθρώπους σάν τόν πατρο-Κοσμά πού δείχνει δρόμο νοήματος ζωῆς σέ τοῦτο τόν κόσμο καί παραδείσου στόν μετέπειτα.

Ἀπό τίς διδασχές τοῦ πατρο-Κοσμά

«...νά τιμᾶσθε ἀναμεταξύ σας καί νά παρηγορηθε ἕνας τόν ἄλλον σας ὡσάν ἀδελφοί ὅπου εἶστε καί νά μή καταφρονῆτε κανέναν, οὔτε τόν παραμικρόν, ὅτι ὁ Θεός ὅμοια μᾶς ἔχει ὄλους. Ἀκόμη καί ἐσεῖς παιδιὰ μου καί τέκνα τοῦ Χριστοῦ μας, νά εἶστε εὐτακτα, φρόνιμα, νά τιμᾶτε τούς γονεῖς σας καί νά τούς ὑπακούετε καί νά πηγαίνετε εἰς τούς διδασκάλους σας νά μαθαίνετε τά ἱερά γράμματα νά γένετε καλοί χριστιανοί νά ἀπολαύσετε τόν Παράδεισον. Καί ἐσεῖς, γονεῖς, νά παιδεύετε τά παιδιὰ σας εἰς χριστιανικά ἥθη, νά τὰ βάνετε νά μαθαίνουν γράμματα. Νά κάμετε τρόπον ἐδῶ εἰς τήν χώραν σας διά σχολεῖον, νά βρῆτε ἕναν διδάσκαλον καί νά τόν πληρώνετε νά σᾶς μαθαίνη τά παιδιὰ σας, ὅτι ἀμαρτάνετε πολύ νά τὰ ἀφήσετε ἀγράμματα καί τυφλά καί μή μόνον φροντίζετε νά τούς ἀφήσετε πλοῦτη καί ὑποστατικά καί μετὰ τόν θάνατόν σας νά τὰ τρών καί νά τὰ πίνουν καί νά σᾶς ὀπισθολογοῦν. Καλύτερα νά τὰ ἀφήσετε πτωχά καί γραμματισμένα παρὰ πλούσια καί ἀγράμματα. Ἔτσι θά ἀρέγει τοῦ Θεοῦ καί ἔτσι νά κάμετε διά νά ἀξιωθῆτε νά πηγαίνετε μαζί μέ τά παιδιὰ σας εἰς τόν Παράδεισον, εἰς τήν κατοικίαν τῶν ἀγγέλων καί νά συγχαίρεσθε καί νά συνευφραίνεσθε πάντοτε».

(διδαχή Α΄) Ἁγίου Κοσμά τοῦ Αἰτωλοῦ, Διδασχές καί βιογραφία (φιλολογική παρουσίαση ὑπό Ἰωάννου Μενούνου), ἐκδ. Τῆνος, Ἀθήνα χ.χ., ἐκδ. 5η, σελ. 108-109.

ΣΠΟΥΔΑΙΟ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΟ ΕΓΓΡΑΦΟ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΦΙΛΟΘΗΗ ΜΠΕΝΙΖΕΛΟΥ. «Ἐκκλησις πρὸς τὴν Γερουσίαν τῶν Ἐνετῶν»*

Τῆς κ. Ζωῆς Γκενάκου, Καθ/τριας Πανεπιστήμιου

Κάθε χρόνο στίς 19 Φεβρουαρίου, «Ἀθηναίων ἡ πόλις ἡ περιώνυμος Φιλοθέην τιμᾷ τὴν ὀσιομάρτυρα», ὅπως λέει τό τροπάριό της.

Στὴν ἐναρκτήρια ἐκδήλωση τῶν τριήμερων ἑορτασμῶν τῆς ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν πρὸς τιμὴν τῆς Ἁγίας Φιλοθέης, ὁργανώθηκε ἡμερίδα στίς 17 Φεβρουαρίου 2017 στὴν αἴθουσα τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἐνώπιον τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, μέ θέμα: «**Ἡ Κυρά τῶν Ἀθηνῶν καί Καλλιμάρτυς τοῦ Γένους. Ἡ συμβολή τῆς Ἁγίας Φιλοθέης στὴν πνευματική ἀφύπνιση τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ**».

Ἡ Ρεβούλα Μπενιζέλου –μετέπειτα Φιλοθέη– γεννήθηκε στὴν τουρκοκρατούμενη Ἀθήνα στά 1522, κόρη τοῦ ἄρχοντα Ἀγγελου Μπενιζέλου καί τῆς Συρίγας Παλαιολογίνας.

Ὁ 16ος αἰώνας εἶναι ὁ πιό βαρὺς αἰώνας τῆς σκλαβιάς. Μιά ἀσήμαντη πόλιν ἦταν ἡ Ἀθήνα μέ λιγότερους ἀπὸ 10.000 κατοίκους, ρημαγμένη ἀπὸ τό ἀνελέπτο χαράτσι, τό παιδομάζωμα, τὴν πειρατεία καί τίς θα-
* Τό κείμενο μέ ἐλάχιστες τροποποιήσεις, ἀπέτελεσε εἰσήγηση τῆς ἀρθρογράφου στίς ἐπετειακές ἐκδηλώσεις γιά τὴ συμπλήρωση τῶν 180 χρόνων ἀπὸ τὴν ἴδρυση τοῦ Ἐθνικοῦ καί Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἐκφωνήθηκε στὴν ἐπίσημη αἴθουσα τελετῶν τοῦ Ε.Κ.Π.Α., παρουσία τοῦ κ. Προέδρου τῆς Δημοκρατίας καί τοῦ Μακ. Ἀρχ/που Ἀθηνῶν καί Πάσης Ἑλλάδος.

νατφόρες ἐπιδημίες, ὅπως ἀναφέρουν οἱ περιηγητές, κάποια λιγόλογα χρονικά καί τὰ ἀκιδιογραφήματα στά μάρμαρα.

Ὅσο γιά τὴν ντοπιολαλιά εἶχε καταντήσει ἀκαταλαβίστικη κυρίως ἀπὸ τὴν συγκατοίκηση μέ τοὺς ἀρβανίτες.

Μαρτυρία γιά ὑπαρξη σχολείου στὴν Ἀθήνα τόν 16ον αἰ. δέν ὑπάρχει.

Σίγουρά τὰ ἀρχοντόπουλα θά μάθαιναν στοιχειώδη γράμματα μέ δάσκαλο κάποιο καλόγερο ἢ νοτάριο.

Σ' αὐτὴ τὴν Ἀθήνα ἔζησε ἡ Ρεβούλα καί ὁ πατέρας της φρόντισε ἀπὸ νωρίς νά τὴν στείλει σέ δάσκαλο νά μάθει γράμματα, πράγμα πολὺ σπάνιο γιά κορίτσι στὴν ἐποχή της.

Εἶχε μάλιστα διασωθεῖ σέ χειρόγραφο κώδικα τοῦ Μ. Σπυλαίου¹, ἓνα ποίημά της, ἐγκώμιο πρὸς τὴν Θεοτόκο, τό ὁποῖο εἶχε μελοποιήσει ὁ ἀθηναῖος Νικόλαος Καρύκης². Πιθανόν νά ἦταν προϊόν ἀσκῆσεως γλωσσικῆς, ὅπως συνηθιζόταν νά ἀσκοῦνται οἱ μαθητές στό νά στιχουργοῦν καί στά χρόνια τῆς τουρκοκρατίας³, διδακτι-

1. Βέν Ν., *Κατάλογος τῶν χειρογράφων κωδίκων τῆς ἐν Ἀροανείᾳ μονῆς τῶν Ἁγίων Θεοδώρων*, Ἐπετ. Πανασσού, 1906, σ. 76.

2. Ὅπ.π., σμ. 2, «ἐγκώμιον πεζὸν εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον, ποιηθέν τό μέλος παρ' εὐτελοῦς τινος Νικολάου τοῦ Καρύκεως, τὰ δέ γράμματα παρ' εὐγενοῦς γυναιτοῦ τὰ πρῶτα φερούσης Ἀθήναζε, ἧς ἡ κλῆσις Ρεσοῦλα».

3. Νικολοπούλου-Σκαρβέλλ Ἀγγελικῆς, *Μαθηματά-*

κή κληρονομιά απ' τό Βυζάντιο. Στο ποίημα αυτό, πέρα από τό πηγαίο αίσθημα και τήν ευλάβεια, έχουμε ένα πρώτο δείγμα τής γλωσσικής καλλιέργειας τής Ρεβούλας.

Μετά από δύσκολες και πικρές οικογενειακές εμπειρίες ενός άποτυχημένου γάμου πού θά γονάτιζε κάθε γυναίκα και μετά τόν θάνατο του άνδρός της, αποφασίζει αυτή ή άβγαλτη και ταλαιπωρημένη γυναίκα νά αφιερώσει τή ζωή της στην πονεμένη γυναίκα τής έποχής της.

Έτσι γύρω στά 1571 ίδρύει έναν Παρθενώνα στο κέντρο τής Αθήνας, λίγο πιό πάνω απ' τή σημερινή Μητρόπολη, κοντά στο πατρικό της σπίτι, όπου φόρεσε πρώτη τό μοναχικό σχήμα μέ τό όνομα Φιλοθέη και στέριωσε ένα Μοναστήρι, άλλοιότικο απ' τά άλλα, μ' άνοιχτή τήν πόρτα σ' όποιον είχε ανάγκη.

Έκει στον Παρθενώνα λειτούργησε τό πρώτο σχολείο γιά κορίτσια, όχι μόνο τής Αθήνας αλλά και τής Ευρώπης, όπως γίνεται φανερό από τή μελέτη των εκπαιδευτικών προγραμμάτων γιά τή μόρφωση των γυναικών των ευρωπαϊκών κρατών. Και τό σχολείο αυτό υπάρχουν μαρτυρίες ότι λειτούργησε ως τό 1821.

Ο Παρθενώνας πλαισιώθηκε μέ γηροκομείο, νοσοκομείο, ξενώνα, όρφανοτροφείο, συγκροτώντας μιá πραγματική Βασιλειάδα στην καρδιά τής τουρκοκρατούμενης Αθήνας.

Στόν Παρθενώνα αφιέρωσε ή Φιλοθέη όλη τήν οικογενειακή της πειουσία και προσπαθούσε, εκτός των άλλων, νά εξαγοράζει από τά σκλαβοπάζαρα τς αιχμάλωτες γυναίκες. Τς περιποιείται, τς κρύβει στα μετόχια πού είχε στα Πατήσια, στην Καλογρέζα, στην Τζιά, στην Αίγινα και στην Άνδρο και μέ τόν καιρό, όταν εύρισκε ευκαιρία τς έστειλε στην πατρίδα τους.

Κάποτε ζήτησαν άσυλο στον Παρθενώ-

να και τουρκάλες κακοποιημένες και ένας τουρκος, ύπνρέτης του διοικητου του κάστρου, του Φλαμπουριάρη, και ή Φιλοθέη δέν τους εκλεισε τήν πόρτα. Κάνει διάκριση σε Έλληνα ή Τουρκο ό πόνος; Τους περιέθαψε, ώσπου νά σιγαλιάσει ή όργη των Τούρκων και νά μπορέσει νά τους φυγαδεύσει.

Βρήκαν κοντά στη Φιλοθέη τή θαλπωρή μις άνεξήγητης αγάπης πού δέν μπορούσαν νά καταλάβουν. Κάποιες σαγηνευμένες απ' τή ζωή πού ζούσαν στον Παρθενώνα ζήτησαν νά βαπτισθούν και μάλιστα σε επίθεση των τουρκων στο μοναστήρι, βρέθηκαν νά έχουν γίνει και μοναχές. Ήταν ή άφορμή πού ζητούσαν οι άγαρνοι για νά ληστέψουν τό μοναστήρι, νά πιάσουν αιχμάλωτη τή Φιλοθέη μαζί μέ μοναχές και νά τς κλείσουν στα κάτεργα. Δύο φορές γλίτωσε ή Φιλοθέη μέ τή συνοδεία της από τό θάνατο, πληρώνοντας ακριβά λύτρα πού έξασφάλισε υποθηκεύοντας τήν κινητή και άκίνητη πειουσία τής Μονής.

Οι μοναχές γύρισαν στον ρημαγμένο Παρθενώνα και ή Φιλοθέη κρύβεται στα μετόχια στη Τζιά και στην Άνδρο γιατί τήν ψάχνουν οι δανειστες. Τότε στη μεγάλη ανάγκη, συνέλαβε τήν ιδέα ή Φιλοθέη νά ζητήσει βοήθεια από τό κράτος των Βενετών, αποστέλλοντας μέ τόν πνευματικό τής Μονής πατέρα Σεραφείμ Πάγκαλο ιδιόχειρη έπιστολή-έκκληση, όπου διεκτραγωδεί τήν μαρτυρική της περιπέτεια.

Η έπιστολή αυτή προς τή Γερουσία των Βενετών, πού βρέθηκε στα αρχεία τής Βενετίας, μαζί μέ άλλα σχετικά έγγραφα στα μέσα του 20ου αιώνα, είναι τό δεύτερο κείμενο πού έχουμε τής Φιλοθέης, μετά τό στιχούργημα προς τήν Θεοτόκο. Τά δύο κείμενα μοιάζουν πολύ στην γλωσσική έκφραση και στο ύφος. Τό γλωσσικό ιδίωμα τής έπιστολής είναι πλησιέστερο στην καθομιλουμένη, μέ πολλές λόγιες εκφράσεις και προσπάθεια οι καταλήξεις νά ακολουθούν τους κανόνες τής καθαρεύουσας,

ρια των ελληνικών σχολείων κατά τήν τουρκοκρατία, Αθήνα 1994, εκδ. Συλλόγου προς διάδοσιν ωφελίμων βιβλίων.

παρά τήν ὑπαρξιν πολλῶν ὀρθογραφικῶν λαθῶν, κυρίως τονισμοῦ. Ἐντύπωσι προκαλεῖ ἡ γλωσσική καθαρότης, διότι σέ μιᾶ πυκνογραμμένη σελίδα μεγάλου μήκους ὑπάρχουν μόνο τρεῖς ξένες λέξεις⁴.

«Ἐκλαμπρότατοι, ὑψηλότατοι, δικαιοτάτοι, φρονιμότατοι, ἐλειμονότατοι καί ὑπέριμμοι ἀφεντίας τῆς Βενετίας⁵.

Μειάνοιαν δουλικήν ἀπονέμω... ἐγώ ἡ ταπεινή σας δούλη φιλοθέη... ..Γνωστόν ἔστω τῆς ἀφεντίας σας ὅτι ἐποίησα μοναστήριον τοῦ ἁγίου ἀποστόλου καί πανευφήμου ἀνδρέου τοῦ πρωτοκλήτου· σύν δίω μετόχια ἐν ταῖς ἀθῆναις· καί ἐσύναξα παρθέναις τῶν ἀριθμῶν ἑκατόν πενήκοντα· ἅς τρέφω κανονικῶς καί πορεύονται κοινοβιακῶς, καί περαζόμενον καιρόν μᾶς ἐσυκοφάντησαν οἱ ἀγαρινοί· διά τήν ἐλευθερίαν τῶν αἰχμαλώτων χριστιανῶν ὅπου ἔτυχαν εἰς τάς χεῖρας μας· καί διά τινές ἀγαρηναῖς ὅπου εὐρέθησαν εἰς τήν μονήν πιστεύοντες τῷ Χ(ριστῷ)· καί ἔγιναν καί μοναχαί· καί τόν ἀπεραζόμενον μῆναν αὐγούστιον ἦλθαν οἱ ἀγαρινοί, καί ἔψαξαν ταῖς μοναῖς καί ἤρραν σκλάβον τοῦ φλαμπουριάρι ὅπου τόν εἴχαμε εἰς φύλαξιν διά τήν ἐλευθερίαν του· καί τρεῖς τούρκησες ὅπου ἦταν καλογρῆες· καί κατά τῆς ὥρας μέ ἔλαβαν εἰς τάς χεῖρας τους, καί μέ ἔβαναν εἰς τόν γουλᾶν (φυλακίην) εἰς ἐμεγάλην φύλαξιν· καί ταῖς μοναῖς ἐδιαγουμίσαν· καί ἡ παρθέναις ἐσκόρπισαν μέρος δέ ἐγλύτωσαν κρυφίως· καί οἱ ἐπίλοιπες εὐρίσκονται μετὰ τῆς συνοδίας ἡμῶν, καί καθ' ἐκάστην ὥραν μέ ἔδιδαν μαρτύριον νά γένο τούρκησα ἐγώ τε καί οἱ ἀδελφαῖς, ἢ νά μέ καύσουν...».

Ἡ ἀνάγνωσις τῆς ἐπιστολῆς ἐντυπωσιάζει, ἐκτός τῶν ἄλλων, μέ τήν διπλωματική ἐπιχειρηματολογία πού ἀναπτύσσει ἡ Φιλοθέη. Ἡ προσφώνησις τῆς «ἀφεντίας τῆς Βενετίας» δομεῖται μέ ἕξι κοσμητικά ἐπίθετα στόν ὑπερθετικό βαθμό, «ἐκλαμπρότατοι,

ὑψηλότατοι...», ἐνῶ ἡ Φιλοθέη αὐτοαποκαλεῖται «ταπεινή σας δούλη». Στή συνέχεια δίδονται συνοπτικά τά βασικά στοιχεῖα γιά τόν Παρθενῶνα μέ τίς 150 μοναχές πού πορεύονται «κοινοβιακῶς» καί ἐπομένως ἔχει ὅλη τήν εὐθύνη τῆς συντήρησός τους.

Ἐπικεντρώνεται στό νά ἐξηγήσει, τί ἀκριβῶς συνέβη καί δημιουργήθηκε ἕνα τεράστιο χρέος. Δέν ἀναφέρεται στήν ἐξιστόρησή της ἡ Φιλοθέη στίς φιλανθρωπικές δραστηριότητες τοῦ Παρθενῶνα, ὅπως ὅτι περιθάλλει κακοποιημένες ἐγκύους ὥσπου νά γεννήσουν καί νά μεγαλώσουν τά μωρά τους, ὅτι παρέχει στούς ξένους φιλοξενία, ὅτι διδάσκει ἡ ἴδια τίς γυναῖκες γράμματα, ὅτι τούς μαθαίνει ἐπίσης καί τέχνες γιά νά μπορούν νά ζήσουν τίμια, ὅτι γηροκομεῖ φτωχοῦς γέροντες καί ὅσα ἄλλα προσέφερε σέ ὅσους εἶχαν ἀνάγκη. Ὅλα αὐτά πού προσέφερε καθημερινά σέ ὅποιον ζητοῦσε τή βοήθειά της δέν ἐνδιέφεραν τούς Βενετούς. Ἐστιάζει τήν ἀναφορά της στήν ἐπιστολή σέ ἐκεῖνα πού θά μπορούσαν νά ἐπηρεάσουν εὐνοϊκά τόν Δόγη καί τή Γερουσία.

1. Καταφεύγουμε σέ σᾶς, γράφει ἡ Φιλοθέη, πρῶτον διότι ἐνῶ περιβαλλόμαστε ἀπό ἀλλοθρήσκους μουσουλμάνους κατακτητές, σεις εἴσθε οἱ πλησιέστεροί μας χριστιανοί, ὅπως εἴμαστε καί μεῖς, οἱ ὅποιοι καί διαδίδουμε τόν χριστιανισμό σέ ἄλλοπίστους.

Ἐξοργίστηκαν ἐναντίον μας οἱ Τούρκοι «διά τήν ἐλευθερίαν τῶν αἰχμαλώτων χριστιανῶν ὅπου ἔτυχαν εἰς τάς χεῖρας μας καί διά τινές ἀγαρηναῖς, ὅπου εὐρέθησαν εἰς τήν μονήν πιστεύοντας τῷ Χ(ριστῷ)· καί ἔγιναν καί μοναχαί».

Ἐπειδή φιλοξενήσαμε πρὸς καιρόν καί ὑπρέτην τοῦ Φλαμπουριάρι «διά τήν ἐλευθερίαν του» μέ ἔβαναν στήν φυλακή «εἰς ἐμεγάλην φύλαξιν... καί καθ' ἐκάστην ὥραν μέ ἔδιδαν μαρτύριον νά γένο τούρκησα ἐγώ τε καί οἱ ἀδελφαῖς, ἢ νά μέ καύσουν».

Γιά νά γλιτώσουμε «ἐβάλαμε τά σκευή τῆς ἐκκλησίας καί πάντα τά ὑπάρχοντα τοῦ μοναστηρίου ἀμανατέ... καί ἐδώσαμε τοῦ κατῆ καί

4. (γουλᾶν, ἀμανατέ, συνκελέτι). Διατηρεῖται ἡ ὀρθογραφία τοῦ ἐγγράφου.

5. Χρόνη-Βακαλοπούλου Μαρ. - Πανσέλνου Ναυσ., Φιλοθέη Μπενιζέλου ἡ Ἀθηναία, ἐπιμ. Μπουρδάρη Καλ., Ἀθήνα 2006, ἐκδ. Πάπυρος.

του Φλαπουριάρι... για να μή γενῶ συνκελέτη... (θυσιασῶ) μόνο πού στεκόμαστε εἰς ἐφύλαξιν μέ ἔγγησιν (ἐγγύησιν) ὥστε νά δοθοῦν τὰ ἄσπρα...».

Ἔχουμε πληροφορηθεῖ ὅτι ὄχι ἀπλῶς εἶσθε χριστιανοί ἀλλά εἶσθε καί ἐλεήμονες «ἐγκρίοντες δέ ταῖς πολαῖς καί ἀρίθμητες μεγάλαις ἐλεημοσύναις ἃ ποιῆ ἡ ἀφεντεία σας καθεκάστην ὥραν» γι' αὐτό μετά τόν Θεόν μόνο ἀπό σᾶς μπορούμε νά ἐλπίζουμε «ἐλεημοσύνη» γιά νά ἀντιμετωπίσουμε ἕνα δυσβάστακτο χρέος καί νά γλιτώσουμε ἀπό τούς «ἐσθητούς διαβόλους», δηλαδή τούς Τούρκους.

Στήν εὐλογοφανή ἀπορία, τί θά κερδίσουν οἱ Βενετοί ἀπό μιά τέτοια προσφορά στους Ἀθηναίους, ἡ Φιλοθέη ἐπισημαίνει:

Μέ τή δωρεά σας αὐτή: α) θά λάβετε ἄξιον μισθόν ἀπό τόν Θεό, ὅπως χαρακτηριστικά λέγει ὁ Δαβίδ γιά τόν δίκαιο πού ἐλεεῖ⁶, καθώς καί ὁ Κύριος στους μακαρισμούς διαβεβαιώνει ὅτι οἱ ἐλεήμονες θά ἐλεηθοῦν⁷.

β) Θά ἔχετε πάντοτε τόν ἅγιον Ἀνδρέα βοηθόν καί προστάτη.

Παράλληλα μέ τίς πνευματικές αὐτές ἀμοιβές ἡ Φιλοθέη ὑπογραμμίζει τὰ πολιτικά ὀφέλη τῆς Βενετίας ἀπό μιά τέτοια χειρονομία.

1. Ὅσο θά ὑπάρχει ἡ Μονή θά μνημονεύεται εἰς τό «διηνεκές» ἡ προσφορά σας.

2. Θά ἀναγνωριστεῖτε ὡς «νέοι κήτορες», δηλαδή στό μέλλον ἐσεῖς θά ἀναφέρεται ὅτι εἶστε οἱ νέοι κύριοι τῆς Μονῆς.

Ἡ Γερουσία τῆς Βενετίας στήν ὁποία διαβιβάστηκε μεταξύ τῶν ἄλλων ἐγγράφων⁸ ἡ

ἐπιστολή τῆς Φιλοθέης, μετά ἀπό λεπτομερή ἔρευνα ἐνέκρινε στίς 7-8-1583 μέ ψήφους 147 ὑπέρ, 2 κατά καί 5 ἀποχές νά δοθοῦν 200 τσεκίνια (χρυσᾶ νομίσματα) στή Μονή τῆς Φιλοθέης. Ὁ φάκελος μέ ὅλα τὰ ἔγγραφα καί τήν ἀπόφαση τῆς Γερουσίας ἐστάλη στόν Βάιλο (πρέσβη) τῆς Βενετίας στήν Κων/πολη μέ τήν ἐντολή, ἀφοῦ ἐρευνήσει λεπτομερῶς τήν ἀλήθεια τῶν γραφομένων, νά δώσει στόν ἐκπρόσωπο τῆς Μονῆς τῆς Φιλοθέης τό ποσό πού ἔχει ἐγκριθεῖ ὡς ἐλεημοσύνη. Γιά νά πεισθεῖ δέ ὁ Βάιλος γιά τήν ἀξία αὐτῆς τῆς ἐνέργειας τοῦ ἐπισημαίνεται ὅτι «ἀπεδέχθημεν εὐμενῶς τήν αἴτησιν ταύτην καθόσον γνωρίζομεν ὅτι ἡ αἰτοῦσα (Φιλοθέη) συμβάλλει εἰς τήν διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ καί διότι θέλομεν νά ἐγκαταχθῆ εἰς τήν μνήμην τῶν πολυαριθμῶν Χριστιανῶν τῶν διαβιούντων εἰς τόν ἑλληνικόν κῶρον ἡ ἐξαιρετική ἡμῶν συμπάθεια...»⁹.

Οἱ Βενετοί πού τήν ἐποχή ἐκείνη κατεῖχαν τήν Κρήτη, τήν Ἐπτάνησον καί τμήματα τῆς Πελοποννήσου, θεώρησαν σπουδαία διπλωματική εὐκαιρία νά ἀποκτήσουν φιλικούς δεσμούς καί ἐρείσματα στήν πόλη τῶν Ἀθηνῶν.

Μία ἐπιστολή λοιπόν γραμμένη ἀπό τή μοναχὴ Φιλοθέη, πού ζεῖ στήν Τουρκοκρατούμενη Ἀθήνα τοῦ 16ου αἰώνα, ἀποδεικνύεται ὡς ἕνα ἀποτελεσματικό διπλωματικό ἔγγραφο πού συνέβαλε στήν ἀναγέννηση τῆς ὑποθηκευμένης Μονῆς πού ἀπό τό 1584 συνέχισε κανονικά τήν πορεία της ἕως τὰ χρόνια τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασεως.

6. «δίκαιοι δέ κληρονομήσουσιν γῆν καί κατασκηνώσουσιν εἰς τόν αἰῶνα αἰῶνος ἐπ' αὐτῆ». Καί πάλιν «ὄλην τήν ἡμέραν ἐλεεῖ καί δανεῖζει ὁ δίκαιος, καί τό σπέρμα αὐτοῦ εἰς εὐλογίαν ἔσται».

7. «Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες ὅτι αὐτοῖ ἐλεηθήσονται».

8. Τά ἔγγραφα ἦσαν:

1. Φιλοθέης, ἔκκλησις πρὸς τήν Γερουσίαν τῶν Ἐνετῶν.
2. Αἴτησις Σεραφεῖμ Παγκάλου.
3. Πιστοποιητικόν τοῦ καθολικοῦ ἐπισκόπου Ζακύνθου καί Κεφαλληνίας Paulo del Grasso.
4. Ψήφισμα τῆς Γερουσίας τῶν Ἐνετῶν.

5. Ἀπάντησις πρὸς τήν Γερουσίαν τοῦ Ἐνετοῦ Βάιλου Κων/λεως.

6. Ἀπόδειξη παραλαβῆς 200 χρυσῶν τσεκινίων τοῦ π. Σεραφεῖμ Παγκάλου.

Συνυπογράφουν δύο μάρτυρες, ὁ Μάξιμος Μαργούνης καί ὁ π. Δανιὴλ, πρωτέδικος τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

9. Τωμαδάκη Ν., *Οἱ νεομάρτυρες τοῦ Βυζαντίου καί ἡ ὀσιομάρτυς Φιλοθέη ἡ Ἀθηναία* (19 Φεβρουαρίου 1589), ἀνάτυπον ἐκ τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐπετηρίδος τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν τοῦ ἔτους 1970-1971, Ἀθῆναι 1971, σ. 22-23.

Οί Τούρκοι όμως δέν ξέχασαν καί δέν συγχώρεσαν ποτέ ὅτι ἡ Φιλοθέη φιλοξένησε καί βοήθησε καί τουρκάλες καί κάποιες μάλιστα κατέχνησε στόν Χριστιανισμό. Σέ λίγο καιρό, σέ μιὰ ὀλονυκτία στό μετόχι τῶν Πατισίων, στήν ἑορτή τοῦ Ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτη, ὤρμησαν πέντε Τούρκοι καί «ἤρπασαν τήν Ἁγίαν καί ἀπό τās περισσάς μάστιγας καί τὰ τραύματα τήν ἄφησαν σχεδόν ἡμιθανή»¹⁰. Ἔζησε λίγους μῆνες χωρίς νά συνέλθει ποτέ ἀπό τόν βαρῦ τραυματισμό καί ἀναπαύτηκε στίς 19 Φεβρουαρίου 1589 κατά τό Συναξάρι της.

Ἐπειδή ὁμως τό Συναξάρι, ἀγνώστου συγγραφέως, φαίνεται νά ἐγράφη ἀπό ἄνθρωπο πού τήν γνώριζε λίγα χρόνια μετά τόν θάνατό της, δέν ἀμφισβητήθηκε ἡ χρονολογία τοῦ θανάτου καί ἐπαναλαμβάνεται ἀπό ὅλους ὄσους ἔχουν γράψει γιά τό ἔργο τῆς Φιλοθέης.

Ὅμως, στή Μονή Κλειστῶν ὑπῆρχε στό Μνηαῖον Ἰανουαρίου, ἔκδ. Ἰωάννου Μιγδονίου (1568), ἡ ἐξῆς χειρόγραφη σημεί-

10. Ἀκολουθία καί βίος τῆς ὁσιομάρτυρος τοῦ Χριστοῦ μητρὸς ἡμῶν Φιλοθέης τῆς Ἀθηναίας..., ἐν Ἀθήναις 1953, σ. 61.

ωση, γραμμένη προφανῶς ἀπό μοναχὴ τοῦ Παρθενῶνα. «Μετειτέθη ἐν Κυρίῳ ἡ δούλη τοῦ Θεοῦ καί μητέρα ἡμῶν Φιλοθέη Μοναχὴ. Ἐν μηνί Φεβρουαρίῳ 19 ἡμέρα δ' (τετάρτη) ἀφφ' (1586)»¹¹. Δημιουργεῖται ἡ εὐλογη ἀπορία. Μήπως λοιπόν ἡ χρονολογία τοῦ Συναξαρίου (1589) ἀναφέρεται σέ ἀνακομιδὴ μετὰ τριετίαν; Ἐρώτημα πού πρέπει νά ἀπασχολήσει τούς εἰδικούς. Ἄλλωστε γιά τὰ γεγονότα πού συνέβησαν στήν Ἀθήνα τόν 16ον αἰῶνα, οἱ μελετητές ψηφίδα-ψηφίδα συγκεντρώνουν τίς μαρτυρίες. Καί δέν πρέπει νά παραθεωροῦμε τό γεγονός ὅτι πρό τοῦ 1954, ὅπου ὁ ἱστοριοδίφης Κων. Μέρτζιος¹² ἔφερε στό φῶς τό φάκελο ἀπό τὴ Βενετία γιά τό θέμα τοῦ Παρθενῶνα, ἐλάχιστα γνωρίζαμε γιά τὴ ζωὴ καί τὴ μεγαλειώδη δράση, «τὰ ἀνδραγαθήματα»¹³ ὅπως ἀποκαλοῦνται στό Συνοδικὸ γράμμα, τῆς Κυρᾶς τῶν Ἀθηνῶν Φιλοθέης Μπενιζέλου.

11. Ἀντωνίου Ἡλείας, *Θάνατος ἁγίας Φιλοθέης*, «Ἐκκλησία» τ. ΙΘ' (1941) σ. 34-35.

12. Μέρτζιου Κωνστ., *Ἡ ὁσία Φιλοθέη*, περ. Ἑλληνικά, τ. ΙΓ', Θεσ/νίκη 1954, σ. 122 καί ἐξῆς.

13. Χρόνη-Βακαλοπούλου Μ., Πανσελήνου Ναυσ., ὅπ.π., σ. 157.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Μέρτζιου Κων., *Ἡ ὁσία Φιλοθέη*, «Ἑλληνικά», τ. ΙΓ', Θεσ/νίκη 1954, σ. 122 κ. ἐξ.
- Τωμαδάκη Νικ., *Οἱ νεομάρτυρες τοῦ Βυζαντίου καί ἡ ὁσιομάρτυς Φιλοθέη Μπενιζέλου ἡ Ἀθηναία*, Ἀθῆναι 1971, ἀνάτυπον. Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (1970-1971).
- Ἀκολουθία καί βίος τῆς ὁσιομάρτυρος τοῦ Χριστοῦ μητρὸς ἡμῶν Φιλοθέης τῆς Ἀθηναίας ψαλλόμενῃ τῇ 19ῃ Φεβρουαρίου. Ἀνασυνταχθεῖσα καί διορθωθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Ρωγῶν Διονυσίου Ψαριανοῦ. Μετ' εἰσαγωγῆς Νικ. Τωμαδάκη, τακτικοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου. Ἐν Ἀθήναις 1953.
- Χρόνη-Βακαλοπούλου Μ., Πανσελήνου Ναυσ., *Φιλοθέη Μπενιζέλου ἡ Ἀθηναία*, ἐπιμ. Μπουρδάρη Καλ., ἔκδ. Πάπυρος, Ἀθήνα 2006.

ΗΘΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Τοῦ κ. Παύλου Ἀθ. Παλούκα, Θεολόγου,
τ. Σχ. Συμβούλου Θεολόγων

Σήμερα, ὅσο ποτέ ἄλλοτε, ἀντιμετωπίζουν οἱ Ἕλληνες τό μεγάλο καί δισεπίλυτο πρόβλημα τῆς φτώχειας. Κατά τόν ΟΟΣΑ, 1 στούς 3 Ἕλληνες εἶναι στά ὅρια τῆς φτώχειας καί πολύ δύσκολα τά καταφέρνει, ὥστε νά ἐπιβιώσει βιολογικά. Καί γιά νά εἴμαστε δίκαιοι, οὔτε τό πρόβλημα αὐτό εἶναι μόνο σημερινό ἀλλά οὔτε καί εἴμαστε ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες μόνο, πού ὑποφέρουμε ἠθικά καί οικονομικά. Εἶναι πρόβλημα, μάλιστα καί «*χαίνουσα*» καί πυορροῦσα πληγή ὄλων τῶν αἰώνων καί ὅλης τῆς ἀνθρωπότητας. Τά αἷτια δέν εἶναι ἀπλῶς οικονομικά, ἀλλά πρωτίστως ἠθικά καί πνευματικά, πού ἔχουν σάν ἀποτέλεσμα τήν οικονομική κρίση, τήν φτώχεια καί τήν πείνα. Γιά παράδειγμα ἀναφέρουμε τήν ἔλλειψη τῆς ἀρετῆς τῶν ἀρετῶν, τῆς ἀγάπης, πού δίδαξε ὁ Χριστός καί συνεχίζει νά διδάσκει ἀνά τούς αἰῶνες ἡ Ἐκκλησία Του. Ἄν ἡ ἀγάπη κατακτήσει τίς ψυχές τῶν ἀνθρώπων, ἀμέσως λύνονται ὅλα τά προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου. Πῶς; Μέ τό ὅτι ἡ ἀγάπη δέν ἀφήνει κἀν περιθώρια νά ὑπάρχουν φτωχοί καί πλούσιοι· ὁ ἕνας νά ἔχει καί ὁ ἄλλος νά μὴν ἔχει· ἀδικία, μίσση, πόλεμοι, ἀντιδικίες, ὑπεροψία, φανατισμοί, ὑποδούλωση, ἀνελευθερία, ἀνισότητες, ἀνεργίες, πείνα καί τόσα ἄλλα δεινά, πού εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ παραμερισμοῦ τῶν ἠθικῶν ἀξιών ἀπό τή ζωή μας, καί μάλιστα τῆς κορωνίδας αὐτῶν, τουτέστι τῆς ἀγάπης.

Ἔχει τονιστεῖ ἀπό πολλούς πνευματικούς ἀνθρώπους, διανοούμενους, οικονομολόγους, πολιτικούς κ.ἄ., ὅτι χωρίς τήν

ἀρετή δέν μπορούμε νά ἔχουμε οὔτε παραγωγικότητα καί οικονομική ἀνάπτυξη, οὔτε καλή πολιτική, ἀλλ' οὔτε καί ὑλική καί πνευματική εὐτυχία. Καί τήν ἀρετή τήν καλλιεργεῖ μόνο ἡ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ.

Θά ἀρκεστοῦμε σέ ἐλάχιστες ὁμολογίες-διαπιστώσεις ἀνθρώπων μέ ἐπιστημονικό κύρος.

Ὁ μέγας φυσικός Ἀϊνστάϊν, ἄν καί Ἰουδαῖος, ἀναγνώριζε τό ἠθικό μεγαλεῖο τοῦ Ἰησοῦ καί ὑποστήριζε ὅτι ἡ Βίβλος περιέχει «*μιά διδασκαλία ἱκανή νά θεραπεύσει ὅλες τίς κοινωνικές ἀρρώστιες τῆς ἀνθρωπότητας*»¹. Γιατί δέν τήν ἐφαρμόζουμε στή ζωή μας, γιά νά μὴν ὑποφέρουμε;

Ὁ Ὄζανάμ, Γάλλος καθηγητής τοῦ Δικαίου, παρατηρεῖ ὅτι: «*Μόνον τό Εὐαγγέλιον ἠμπορεῖ νά ἀναγνωρίσει τήν ἀξίαν τοῦ δούλου, τοῦ ἐργάτου, τοῦ πτωχοῦ, τοῦ ἀνθρώπου πού εἶναι ὑψιστάμενος, πού ἐργάζεται καί ὑποφέρει, δηλαδή τοῦ μεγαλύτερου μέρους τῆς ἀνθρωπότητος*»².

Σέ δῆλωσή του πρὶν ἀπό μερικά χρόνια, γιά τήν χρησιμότητα τῆς θρησκείας, ἀνώτερο στέλεχος τοῦ Κινεζικοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος (ὁ πατέρας τοῦ Τζινσέν), εἶπε τά ἐξῆς σημαντικά καί ἀξιοπρόσεκτα: «*ἡ θρησκεία σήμερα θά πρέπει νά ἀντιμετωπίζεται ὡς ἐπιβουλητικό κρατικό ἐργαλεῖο, ἀφοῦ συμβάλλει στήν ἐντιμότητα, τήν ἐπαγγελματική ἐνσυνειδησία καί ἐπομένως στήν παραγωγι-*

1. Περιοδικό «Πίστη καί Ἐπιστήμη», τόμ. ΙΙ, 3/1985)

2. Ἰωάν. Ζήκου, «Ἡ διαχρονικότητα τοῦ Χριστιανισμοῦ», στό περιοδικό «Ἑλληνοχριστιανική Ἀγωγή», Φεβρουάριος 2002, σελ. 39

κότητα...»³. Οί πολιτικοί μας, καί ὄχι μόνο, προσπαθοῦν ἀντιθέτως νά τήν περιθωριοποιήσουν. Εἴμαστε ἄξιοι τῆς τύχης μας! Σέ ἀντίθεση μέ ἡγέτες μεγάλων χωρῶν, ὅπως λ.χ. τῆς Ρωσίας (ὁ Πούτιν), πού εὐκαιρῶς ἀκαίρως δηλώνει ὅτι ἡ ἠθική προηγῆται τῆς πολιτικῆς.

Ἄν καλλιεργηθεῖ, λοιπόν, ὁ ἄνθρωπος μέ αὐτό τό εὐαγγελικό πνεῦμα ἀλλά καί μέ τά πατερικά κείμενα «*πού ἀντιμετωπίζουν ὅλα τα προβλήματα πού ἀπασχολοῦν τόν ἄνθρωπο*»⁴, τότε αὐτομάτως λύνεται τό πρόβλημα τοῦ πλούτου καί τῆς φτώχειας, πού συνεπάγεται τή φοβερή μάστιγα τῆς πείνας. Καί ὅταν ὑπάρχει πείνα διαλύεται κυριολεκτικά ἡ κοινωνία, ἀφοῦ παρατηροῦνται καί ἀναπτύσσονται: ἡ ἀνασφάλεια τῶν ἄλλων,

***Ἄν ἡ ἀγάπη κατακτήσει
τίς ψυχές τῶν ἀνθρώπων,
ἀμέσως λύνονται ὅλα τά
προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου.***

οί κλοπές, οί βιασμοί καί ἐκβιασμοί, ἡ ἀναρχία, ἡ ἐγκληματικότητα, ἡ παρανομία καί ὅλα τά παρεμφεῖ, πού συγκλονίζουν, ἀμαυρώνουν, δυσκολεύουν καί παραλύουν κυριολεκτικά τήν ἀνθρώπινη κοινωνία.

Αὐτή τήν σοβαρή ἐπισήμανση, ὅτι δη-

3. Ἐφημερίδα «*Ἀπογευματινή*», 1-8-2005. Ἀναδημοσ. στήν ἔφημερ. «*Πολιτική Ἐνημέρωση*», ἀρ. φ. 74/2005

4. Γ. Μπαμπινιώτη, πρ. Πρύτανι Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, βλ. Σχόλια, περιοδ. «*Ζωή*», 16-5-2002, καί «*Σύνδεσμος*» 369/2002 κ.ἄ.

λαδή ἡ ἠθική καί πνευματική κρίση προηγῆται τῆς οικονομικῆς, μέ συνέπεια τήν ἐξαθλίωση τῶν ἀνθρώπων, ἄρα ὁ ἐνάρετος ἄνθρωπος εἶναι ἡ λύση, τήν εἶχε κάνει, πρὶν ἀπό ἄρκετά χρόνια, ὁ διαπρεπῆς οικονομολόγος καί ἀκαδημαϊκός, ἀείμνηστος Ξενοφῶν Ζολώτας σέ συνέντευξή του⁵. Τί εἶπε: «*Ὅσες ἐπενδύσεις καί ἄν γίνον, τά πράγματα δέν διορθώνονται. Ἡ ρίζα ὅλων των προβλημάτων μας εἶναι ἠθικῆς τάξεως... Χρειάζεται ὁ ἐνάρετος ἄνθρωπος...*».

Τό μήνυμα δόθηκε. Ἐλήφθη, ὅμως ἀπό τοὺς πολιτικούς, ψευδοδιανοοῦμενους κ.ἄ., μὴ ἐξαιρουμένων καί ἡμῶν τῶν ἰδίων; Καί ἡ φετινὴ σχολικὴ περίοδος τήν ὁποία διανύουμε εἶναι κυρίως περίοδος σκληρῆς πνευματικῆς ἐργασίας ἀλλά καί ἠθικοκοινωνικῆς ἀναδίπλωσης. Ὡς δάσκαλοι καί παιδαγωγοί ἄς τήν ἀξιοποιήσουμε θετικά καί πρὸς αὐτή τήν κατεύθυνση πού ἐπισημίσαμε παραπάνω, νά ὀδηγήσουμε τά παιδιά μας, γιὰ τό καλὸ τό δικό τους καί γενικότερα τῆς κοινωνίας μας. Ἐμεῖς πάντως εὐχόμεθα πλούσιο τόν φωτισμό καί τήν ἀλλαγὴ πορείας στή ζωὴ μας, γιὰ νά σωθοῦμε πνευματικά, ψυχικά, ἠθικά καί οικονομικά.

5. «*Βῆμα*», 31-12-1989.

Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΑΪΝΣΤΑΪΝ

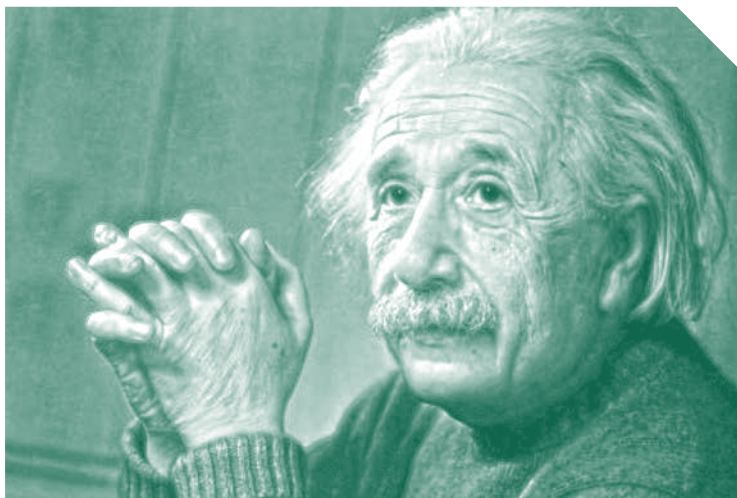
Τοῦ κ. Νικ. Χρονόπουλου, τ. Αναπληρωτῆ Καθηγητῆ Πανεπιστημίου Κρήτης

Πρὶν λίγο καιρὸ, ἀνακοινώθηκε ἐπισήμως ὅτι Ἀμερικανοὶ καὶ ἄλλοι ἐρευνητὲς κατάφεραν, μετὰ ἀπὸ πολλές προσπάθειες, νὰ ἀνιχνεύσουν τὴν ὕπαρξη βαρυτικῶν κυμάτων, τὰ ὁποῖα δημιουργοῦνται ἀπὸ τὴ σύγκρουση καὶ τὴ συγχώνευση δύο μαύρων

τρυπῶν. Τὸ μέγα αὐτὸ ἐπίτευγμα, πέρα ἀπὸ τὴν τεράστια ἐπιστημονικὴ σημασία πού ἔχει, καθὼς ἀνοίγει νέους δρόμους γιὰ τὴν καλύτερη μελέτη τοῦ Σύμπαντος, δικαιώνει πλήρως τὸν κορυφαῖο φυσικὸ τοῦ 20οῦ αἰῶνα, τὸν Ἀλβέρτο Ἀϊνστάιν. Κι αὐτὸ, γιατί ἡ μεγάλη αὐτὴ ἀνακάλυψη ἐπιβεβαιώνει πλήρως τὴ Γενικὴ Θεωρία τῆς Σχετικότητας, τὴν ὁποία ὁ μέγας φυσικὸς εἶχε διατυπώσει πρὶν ἑκατὸ χρόνια, καὶ φέρνει στὴν ἐπικαιρότητα, γιὰ μιὰ ἀκόμη φορά, τὴ μεγάλη καὶ φωτεινὴ μορφή του.

Τὸ γεγονὸς αὐτὸ μᾶς δίνει τὴν εὐκαιρία νὰ στρέψουμε τὴ σκέψη μας, γιὰ μιὰ ἀκόμη φορά, στὸν γίγαντα αὐτὸν τῆς σύγχρονης ἐπιστήμης. Ὅχι βέβαια γιὰ νὰ ἀναφερθοῦμε στοῦ καθαρά ἐπιστημονικό του ἔργο. Αὐτὸ εἶναι δουλειὰ τῶν ἐιδικῶν. Ἐδῶ, ὡς ταπεινοὶ θεράποντες τῆς θεολογίας, θὰ ἀναφερ-

θοῦμε στὴν ἄλλη πλευρὰ τῆς ρωμαλέας καὶ γόνιμης σκέψης τοῦ Ἀϊνστάιν, ἡ ὁποία ἔχει νὰ κάνει μὲ τὶς ἀνθρωπιστικὲς καὶ ἠθικὲς ἀξίες τῆς ζωῆς. Καὶ εἰδικότερα, θὰ ἀναφερθοῦμε στὴ βαθεῖα θρησκευτικότητά του, ἡ ὁποία τὸν συνέχει καὶ τὸν χαρακτηρίζει σ'

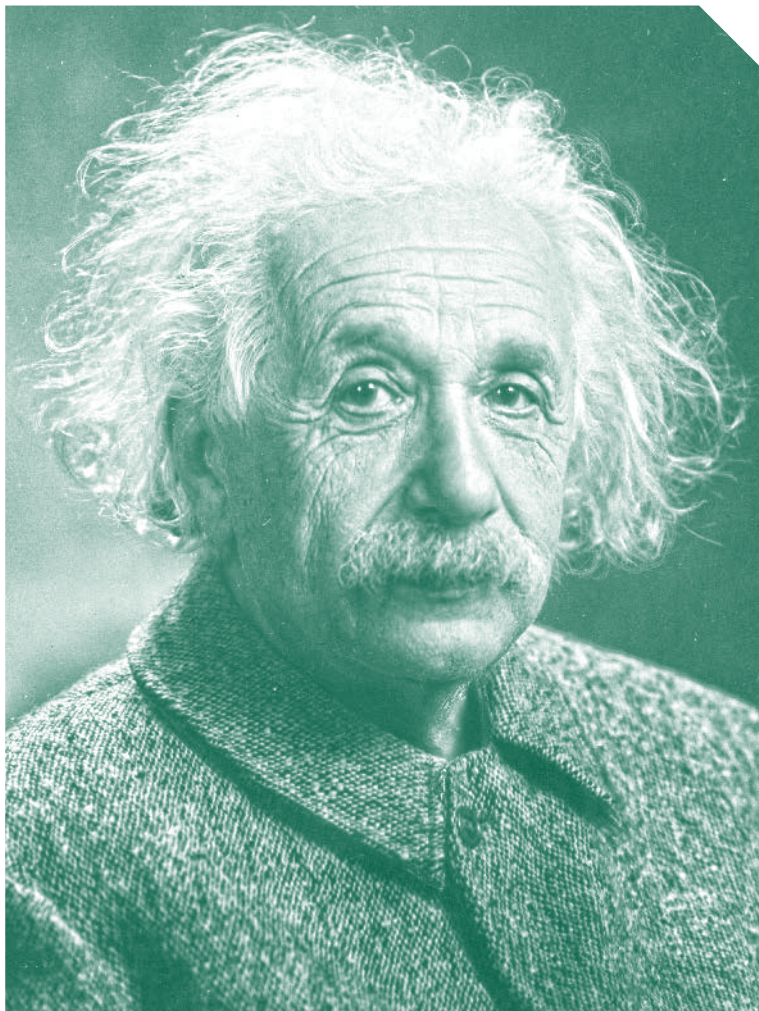
ὄλη του τὴ ζωὴ. Καὶ βέβαια ἡ ἀναφορά μας αὐτὴ θὰ γίνεῖ μὲ τρόπο ἀδρομερῆ, ὅπως ἄλλωστε ἀπαιτεῖ ὁ περιορισμένος χώρος ἐνός ἄρθρου.

Καὶ ἀρχίζουμε μὲ τὴ γνωσιολογικὴ παρατήρηση, ὅτι ὁ Ἀϊνστάιν ἀπέκρουε τὴ θεωρία τοῦ θετικισμοῦ, ἡ ὁποία ὑποστηρίζει ὅπως εἶναι γνωστό, ὅτι ἔγκυρη γνώση εἶναι μόνο ἐκείνη πού ἐδράζεται στὴν αἰσθητὴ πραγματικότητα, κλείνοντας ἔτσι κάθε πόρ-

τα προς τή μεταφυσική. Ὁ Ἄϊνστάϊν, λοιπόν, ἂν καί κορυφαῖος ἐκπρόσωπος τῆς θετικῆς ἐπιστήμης, ἀποκρούει ἀποφασιστικά τήν ἄποψη αὐτή τοῦ θετικισμοῦ λέγοντας, ὅτι πάσχει ἀπό ἓνα «μοιραῖο φόβο πρό τῆς μεταφυσικῆς, ὁ ὁποῖος εἶναι μιὰ ἀσθένεια τῆς παρουσίας ἐμπειρικῆς φιλοσοφίας»¹. Καί τονίζει στή συνέχεια ὅτι «ὁ θετικισμός, ὁ ὁποῖος θέλει νά ἀποκλείσει κάθε ἔννοια πού δέν ἀπορρέει ἀπό τήν αἰσθητή πραγματικότητα, ἀποκλείει γενικῶς κάθε σκέψη ὡς «μεταφυσική»².

Ἔτσι ὁ Ἄϊνστάϊν ἀνοίγει διάπλατα τίς πύλες τῆς μεταφυσικῆς. Ἀλλά δέν ἀρκεῖται στό βῆμα αὐτό. Προχωρεῖ παραπέρα καί διακηρύσσει τήν πίστη του στό Θεό. Πίστη, ἡ ὁποία πηγάζει ἀπό τό μυστηριώδες, τό ὁποῖο βιώνει κανεῖς ἀπό τήν παρατήρηση καί τή μελέτη τοῦ κόσμου. Γράφει: «Τό ὠραιότερο, πού μπορούμε νά βιώσουμε, εἶναι τό μυστηριώδες. Εἶναι τό βασικό συναίσθημα, πού βρίσκεται στό λίκνο τῆς ἀληθινῆς τέχνης καί ἐπιστήμης. Ὅποιος αὐτό δέν τό γνωρίζει καί δέν μπορεῖ νά τό θαυμάσει, δέν μπορεῖ πλέον

νά ἐκπλαγεῖ καί εἶναι οὕτως εἰπεῖν νεκρός καί τό μάτι του σβηστό»³. Καί συνεχίζει λέγοντας:

«Τό βίωμα τοῦ μυστηριώδους, ἂν καί ἀνάμεικτο μέ φόβο, ἔχει γεννήσει τή θρη-

1. A. Einstein, *Mein Weltbild* (Ulstein - Bücher), 1964, σ. 15 ἐξῆς.

2. Στο ἴδιο, σ. 35 ἐξῆς.

3. Στο ἴδιο (ἐκδ. Ulstein, ἀριθ. 35024), σ. 10. Τά λόγια αὐτά τοῦ Ἄϊνστάϊν μᾶς θυμίζουν τόν μακαρίτη Φ. Κόντογλου, πού λέει: «Τό καθετί εἶναι τυλιγμένο μέσα στό μυστήριο. Ἄν δέν νιώθεις τό μυστήριο σέ ὅ,τι βλέπεις σέ ὅ,τι ἀκούς, σε ὅ,τι πιάνεις, εἶσαι σ' ἀληθινά πεθαμένος» (Τό Αἶβαλί ἡ πατρίδα μου, Ἀθήναι 1975^[2], σ. 293).

σκεία. Ἡ γνώση γιά τήν ὕπαρξη αὐτοῦ, πού γιά μᾶς εἶναι ἀδιόρατο, τῶν ἐκδηλώσεων μιᾶς βαθυτάτης λογικῆς καί λάμπουσας ὠραιότητας, οἱ ὁποῖες εἶναι προσιτές στή δική μας λογική μόνο στίς πύο πρωτόγονες μορφές τους, αὐτή ἡ γνώση καί αὐτό τό συναίσθημα δημιουργοῦν τήν ἀληθινή θρησκευτικότητα. Μ' αὐτή τήν ἔννοια καί μόνο μ' αὐτή ἀνήκω στούς βαθεῖα θρησκευόμενους ἀνθρώπους»⁴.

Παραλλήλως ὁ Ἄϊνστάϊν ἦταν, ὅπως εἶπαμε ἤδη, στρατευμένος σ' ὅλη του τή ζωή στήν υπεράσπιση τοῦ ἀνθρώπου, προσπαθώντας νά βοηθήσει στήν καλύτερηση τῆς ζωῆς του. Εἰδικότερα, ὁ Ἄϊνστάϊν ὑποστήριξε ὅτι ἡ ἐπιστημονική διαφώτιση εἶναι ἀναγκαῖα, ἐκτός τῶν ἄλλων, καί γιά τήν καταπολέμηση τῶν προλήψεων καί τῶν δεισιδαιμονιῶν. Αὐτό, ὅμως, κατά τήν ἀποψή του, δέν ἀρκεῖ γιά τόν ἐξευγενισμό τῆς ἀτομικῆς καί τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Ἀπαιτεῖται καί ἡ ἠθική καλλιέργεια τοῦ ἀνθρώπου. Καί προσθέτει:

«Σ' αὐτό δέν μπορεῖ νά μᾶς σώσει καμία ἐπιστήμη. Πιστεῦω μάλιστα, ὅτι ὁ ὑπερτονισμός τοῦ καθαρῶς διανοητικοῦ στοιχείου, τό ὁποῖο προσανατολίζει συχνά πρὸς μιᾶ ἀγωγή πού ἐδράζεται μόνο στό πραγματικό καί τό πρακτικό, ἔχει ὀδηγήσει εὐθέως σέ μιᾶ διακινδύνευση τῶν ἠθικῶν ἀξιῶν. Ἐν προκειμένῳ δέν σκέπτομαι τόσο τούς κινδύνους τούς ὁποῖους ἔχει δημιουργήσει ἡ τεχνολογική πρόοδος, ὅσο τήν σκλήρυση τῶν σχέσεων τῶν ἀνθρώπων μεταξύ τους ἐξαιτίας μιᾶς πραγματιστικῆς σκέψεως, πού ἔχει ἐπικαθήσει στίς ἀνθρώπινες σχέσεις σάν κοκκαλιασμένος πάγος»⁵.

Στή συνέχεια ὁ Ἄϊνστάϊν μᾶς ἐντυπωσιάζει ἀκόμη περισσότερο, καθώς ὑποστηρίζει, οὔτε λίγο οὔτε πολύ, ὅτι ἡ θρησκεία ἀποτελεῖ σημαντικό παράγοντα τῆς ἠθικῆς

ἀγωγῆς τοῦ ἀνθρώπου. Γράφει: «Ἀσφαλῶς ἡ κατανόηση τοῦ πλοσίου ἔχει σημασία. Αὐτή ἡ κατανόηση ὅμως γίνεται καρποφόρα, ἐάν κανεῖς συχαίρει καί συμπάσχει μέ τόν πλοσίον. Ἡ καλλιέργεια αὐτῶν τῶν σημαντικῶν κινήτρων ἠθικῆς συμπεριφορᾶς, ὅμως, εἶναι ἐκεῖνο πού ἀπομένει ἀπό τή θρησκεία, ἐάν αὐτή ἀποκαθαρθεῖ ἀπό τά στοιχεῖα τῆς δεισιδαιμονίας». Καί καταλήγει: «Μ' αὐτή τήν ἔννοια ἡ θρησκεία συνιστᾷ ἓνα σημαντικό μέρος τῆς ἀγωγῆς, τό ὁποῖο πολύ λίγο καί ἰδιαίτερος πολύ λίγο συστηματικά λαμβάνεται ὑπόψη»⁶.

Ἡ τελευταία ἐπισήμανση εἶναι προφανές ὅτι ἔχει μεγάλη παιδαγωγική σημασία. Διότι σέ τελική ἀνάλυση σημαίνει, ὅτι ἡ θρησκεία εἶναι τό θεμέλιο τῆς ἠθικῆς καί ἡ

Εἰδικότερα, ὁ Ἄϊνστάϊν ὑποστήριξε ὅτι ἡ ἐπιστημονική διαφώτιση εἶναι ἀναγκαῖα, ἐκτός τῶν ἄλλων, καί γιά τήν καταπολέμηση τῶν προλήψεων καί τῶν δεισιδαιμονιῶν.

ἠθική προϋπόθεση τῆς ζωῆς. Καί βεβαίως ἡ σημαντική αὐτή ἐπισήμανση εἶναι ἰδιαίτερος ἐπίκαιρη σήμερα, πού ὑποτίθεται ὅτι διεξάγεται ἓνας εὐρύς διάλογος, προκειμένου νά μεταρρυθμισθεῖ γιά μιᾶ ἀκόμη φορά ἡ πολύπαθη παιδεία μας. Ἐδῶ ὅμως τίθεται τό ἀγωνιῶδες ἐρώτημα: Ὑπάρχουν ἄραγε μεταξύ τῶν ἀρμοδίων ἀνθρωποι, οἱ ὁποῖοι εἶναι διατεθειμένοι νά τείνουν εὐήκοο οὖς στή σοφία τοῦ γίγαντα τῆς σύγχρονης ἐπιστήμης;

4. Στό ἴδιο.

5. Στό ἴδιο, σελ. 23.

6. Στό ἴδιο.

Η ΩΡΑ ΤΗΣ ΣΠΟΡΑΣ

Τοῦ **Δημ. Κ. Κουτσουλέλου***, Ἐπίτιμον Ἐπόπτη
Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως

«Νιώθω μέσ' τὴν καρδιά μου
μιὰ κούνια γιὰ παιδί...»
(ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ)

Αὐτές οἱ γλυκές φθινοπω- ριάτικες μέρες,

σημαντικές καὶ χαρούμενες γιορτές τῆς σχολικῆς ζωῆς, γεμάτες παιδικὰ χελιδόνια, ἄσπρα καὶ λαμπερά σύννεφα, σάν ἐκείνη τὴ θεϊκὴ καὶ φωτεινὴ νεφέλη, πού τύλιξε τὸν Κύριο στὴν κορυφὴ τοῦ βουνοῦ, μένουν βαθεῖα χαραγμένες στὶς ψυχές Δασκάλων καὶ μαθητῶν καὶ ἀκούεται νὰ κρούει ἕνας ὑπέροχος καὶ ἁρμονικὸς ἦχος, πού ἀναδίνει μιὰ ἀγνή χορδὴ ὀλόκληρης τῆς ὑπαρξῆς τους. Στὴν αὐλή, στὶς αἴθουσες, στοὺς διαδρόμους τῶν Σχολεῖων, παντοῦ ἀντιλαλοῦν οἱ παιδιάτικες ἀγνές φωνές, πού, ἐνωμένες ὄλες μαζί, ἀποτελοῦν προσευχὴ, ὕμνο καὶ τραγούδι. Στὰ μάτια τῶν παιδιῶν λάμπει ἡ χαρὰ. Ζητοῦν στοργὴ καὶ συμπάραση.

Οἱ στρατιές τῶν Ἑλλήνων Δασκάλων καὶ πάλι στὶς ἱερές ἐπάλξεις τους. Οἱ φορεῖς τῶν ἱερῶν καὶ τῶν ὀσίων τῆς Φυλῆς, ἀνοίγοντας τὰ Σχολεῖα τους, ἀνοίγουν μαζί καὶ τίς καρδιές τους, γιὰ νὰ ὑμνήσουν τὸ Θεό, πού

εὐλογεῖ τὰ βήματά τους στὴ δύσκολη πορεία τοῦ ἔργου τους. Βρέχουν τὸν πλὸ τους μέ τὸ ἀπόσταγμα τῶν εὐγενικῶν ἀγώνων τους καὶ ὀρθώνουν τὸ ἄγαλμα τῆς νέας Πατρίδος μας, μέ τὴ δημιουργικὴ ἀγάπη τους, ἐπάνω σ' ἕνα ἰσχυρὸ καὶ ἀκατάλυτο βᾶθρο. Ἡ φλόγα τῆς δασκαλικῆς ψυχῆς ποτέ δέ σβίβνει. Ἐπάνω ἀπὸ ἀντάρες, ἐρείπια καὶ χαλάσματα, πάντα ἀστραποβολάει. Θεριεύει καὶ δείχνει σ' ὄλο τὸ Ἔθνος, σάν ἕνα φωτεινὸ καὶ ἀκοίμητο ὀρόσημο, τὸ δύσκολο δρόμο τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ὠραίου, τοῦ ὑψηλοῦ καὶ τοῦ ἀληθινοῦ. Κρύβει μέσα της ὅλη τὴν ἀλήθεια καὶ ὅλη τὴ σωφροσύνη τοῦ μοναχικοῦ φάρου, πού ὑψώνει τὴ γεμάτη φλόγα μορφῆ του, ἐπάνω ἀπ' τίς τρικυμισμένες καῖτες τῶν κυμάτων.

* * *

Εἶναι ἡ ὥρα τῆς σπορᾶς. Οἱ μορφωτές καὶ οἱ δουλευτές τῶν νέων ψυχῶν, οἱ δημιουργοὶ τῶν νέων ἐποχῶν, οἱ λιτοὶ δωρικοὶ στύλοι, πού ἐπάνω τους κρατοῦν, μέ σεμνὴ περηφάνεια, τ' ἀετώματα τοῦ ἔθνικοῦ μεγαλείου, στοργικοὶ πατέρες καὶ θεράποντες γιαιοὶ τῶν παιδιῶν, γίνονται, στοῦ ὠραῖο ταξίδι τους γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῶν σκοπῶν τῆς ἀγωγῆς, οἱ ἄριστοι ὀδηγοὶ καὶ πηδαλιούχοι. Καὶ τὰ παιδιά νιώθουν τὴν ἀγάπη, τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴ βοήθειά τους κι ἐκδηλώνουν, μέ πολλοὺς τρόπους, ὄλο τὸ σεβασμὸ καὶ ὅλη τὴ λατρεία τους στοὺς θερμούς συμπαραστάτες καὶ στοργικοὺς χειραγωγούς τους. Ὅπως τὰ λουλούδια, μόνο κάτω ἀπ' τὴ φωτοβόλο καὶ θερμογόνο ἐπίδραση τοῦ ἡλίου, ἀνοίγουν τὰ πέταλά τους, δυναμώνουν καὶ ἀναπτύσσονται, ἔτσι καὶ τὰ παιδιά, μόνο κάτω ἀπ' τὴ στοργὴ καὶ

* Τὸν παρελθόντα Ἰούλιο ἀνεχώρησε γιὰ τὴν αἰώνια πατρίδα, πλήρης ἡμερῶν ἀλλὰ ἀκμαϊότατος πνευματικὰ ὁ Δημ. Κουτσουλέλος. Ἐπίτιμος Ἐπόπτης Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως, πολυγραφότατος, ἐκ τῶν πρώτων μελῶν τῆς ΧΕΕΑ καὶ ἐκ τῶν πρώτων συνεργατῶν τῆς «Ἑλληνοχριστιανικῆς Ἀγωγῆς», συνεισέφερε μέ τὴν γραφίδα του στὴν ἔκδοση τοῦ περιοδικοῦ μας ἐπὶ δεκαετίες. Ἐκ τῶν τελευταίων ἄρθρων πού εἶχε στείλει στὴν Σύνταξη τοῦ Περιοδικοῦ εἶναι τὸ παρόν. Τὸ δημοσιεύουμε ὡς ἐλάχιστη τιμὴ στὴν μνήμη του.

τήν πολυποίκιλη φροντίδα τῶν Δασκάλων τους, γεμίζουν ζωή κι ἐτοιμάζονται γιά τό ὥραϊο μέλλον τους. Εἶναι καί ὁ παιδαγωγός ποιητής, μέ τό δικό του τρόπο. Πλάστης κάθε ὥραϊου, δυνατοῦ καί ἀληθινοῦ. Γλυκότατη μουσική γιά τό Δάσκαλο, ὅπως καί γιά τή Μάνα, ἡ ὄψη τοῦ παιδιοῦ. Ἐνώπιον τῶν μαθητῶν του, πού ἀνοίγουν τίς ψυχές τους μέ θαυμασμό, θυμᾶται τά λόγια τοῦ μεγάλου Pestalizzi: «Οἱ δυνάμεις τῆς καρδιάς, ἡ πίστη καί ἡ ἀγάπη εἶναι γιά τόν ἄνθρωπο ὅ,τι οἱ ρίζες γιά τήν ἀνάπτυξη τοῦ δέντρου. Ἡ καρδιά δίνει χρῶμα σέ κάθε τι, πού βλέπει, ἀκούει καί γνωρίζει ὁ ἄνθρωπος».

* * *

*Μιά νέα σπορά ἀρχίζει
καί μία νέα σχολική ζωή
γεννιέται. Ἡ Πατρίδα μας
ἔζησε μέ μία Παιδεία ἀλη-
θινά Ἑλληνοχριστιανική,
γνήσια ἀνθρωπιστική
καί ἀνθρωποπλαστική
λειτουργία.*

Οἱ Ναοί τοῦ πνεύματος ἀνοίγουν. Στούς ὀρίζοντές τους περιῖπταται ἡ ψυχή τοῦ Σωκράτη καί ὅλων τῶν ὀπαδῶν τῆς διδασκαλίας του. Μέσα σ' αὐτούς διακονεῖ, μέ βαθύτατη κατάνυξη, ὁ Δάσκαλος. Κρούει τίς πύλες τοῦ Θεοῦ καί ἀκούει τίς ἀρμονίες τῶν Ἀγγέλων. Χτυπᾶ, ὡς νέος Μωϋσής, στά μυστηριώδη βάθη καί κάνει ν' ἀναβλύζει καί ν' ἀναπνῆδᾷ τό Ἑλληνικό Καστάλιο ὕδωρ τῶν νέων Ἑλλήνων. Εἶναι οἱ χρυσοφῶτοι φάροι, πού ἀκτινοβολοῦν γιά τήν ἀνάβαση τοῦ ἀνθρώπου στήν κορυφή τοῦ βουνοῦ. Ἐδῶ θά μυήσει τήν τρυφερή νεότητα στόν ἀφηρημένο κόσμο τῶν γραμμάτων καί τοῦ πνεύματος καί θά μεταλαμπαδέψει τό φῶς τοῦ ἀληθινοῦ

πολιτισμοῦ, βοηθώντας, κατά τόν καλύτερο τρόπο, στήν ἔξαρση τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος, στήν τόνωση τοῦ πατριωτικοῦ φρονήματος, στή μορφοποίηση τῆς ἔθνικῆς συνειδήσεως, στήν καλλιέργεια τῆς κοινωνικότητας καί τῆς ἀλληλεγγύης, στή μετάδοση γνώσεων, ἀπαραιτήτων στή ζωή καί στή σφυρηλάτηση ὅλων τῶν ἀρραγῶν κρίκων τῆς μακρᾶς ἀλυσίδας, πού ἐνώνει τό παρελθόν μέ τό παρόν καί τό παρόν μέ τό μέλλον. Ἐδῶ σφυρηλατοῦνται διαρκῶς, μέ τή σφύρα τῆς ἐπιμέλειας καί τῆς σταθερῆς θελήσεως, ἐπάνω στόν ἄκμονα τῆς ὑπομονῆς καί τῆς καρτερίας τά πελώρια καί χρυσά γράμματα, πού κατάλληλα συντιθέμενα καί προσπλούμενα στά ὕψη τοῦ γαλανοῦ ἑλληνικοῦ οὐρανοῦ, θ' ἀποτελέσουν τό στίχο τοῦ ποιητῆ μας Λορ. Μαβίλη: «Ἑλλάς, τό μεγαλεῖο σου βασίλημα δέν ἔχει».

Ἡ ἑλληνική ψυχή διέτρεξε, στή διαδρομή τῆς Ἱστορίας, τά πελάγη καί τούς ὠκεανούς, τίς ἐρήμους καί τά σκοτάδια, γιά νά ἐμφανίσει τή δύναμη τῆς ζωῆς, πού περικλείει ὁ νόμος τῆς ἀγάπης. Τό ἑλληνικό πνεῦμα, συνεχῆς ἀνανέωση καί ἀναδημιουργία, διατηρεῖ τήν Ἑλληνική Παιδεία, πού, φῶς καί χρέος στό παρελθόν, στό παρόν καί στό μέλλον, μεγαλώνει τή φωτιά τοῦ Προμηθέα, ἀπ' τήν ὁποία ἔχουν ἀνάγκη οἱ νέες ψυχές καί τώρα καί ὅταν ἀνδρωθοῦν. Αὐτό τό πνεῦμα, πίστη κι ἐνατένιση, ἐξυψώνει τό Λαϊκό Σχολεῖο, θεμέλιο τοῦ Κράτους καί ζωῆ τοῦ Ἔθνους, σέ ἰδιότυπο ἔθνικό ἐργαστήριο καί μοναδικό προμαχῶνα, μέσα στόν ὁποῖο χαλκεύονται, σφυρηλατοῦνται καί γαλβανίζονται, μέ τά ἱερά καί τά ὄσια τοῦ Γένους, οἱ ψυχές τῶν παιδιῶν τῆς Ἑλλάδας. Ἡ μοίρα τοῦ Λαϊκοῦ Σχολείου εἶναι ἡ μοίρα τοῦ Ἔθνους.

* * *

Εἶναι ἡ ὥρα τῆς σπορᾶς. Ἐνῶ ἡ γῆ εἶναι γεμάτη ἀπ' τή γονιμοποιό προσδοκία, τά Σχολεῖα δέχονται καί πάλι τά εὐχάριστα κύματα τῆς ἑλληνικῆς νεότητας, τά Ἑλληνόπουλα, τά ἀριστουργήματα αὐτά τῶν δη-

μιουργημάτων, οί αίθουσες μεταβάλλονται και πάλι σε κυψέλες έργατιδων μελισσών, ή ατμόσφαιρα τῆς σχολικῆς περιοχῆς ἔχει ἀπ' τὴν ἀνόθευτη καρὰ τῶν παιδικῶν καρδιῶν καί μυροβολεῖ ἀπ' τό θυμίαμα τῆς

Τό παιδί! Ὁ καρπός τοῦ πνεύματος, τό ἀγαθό σπέρμα, τό μέλλον τοῦ Ἔθνους. Σ' αὐτό κλωθογυρίζουν οἱ πόθοι, οἱ λαχτάρεις, οἱ ἐλπίδες ὄλων. Τό Ἑλληνόπουλο: ἀφειτηρία, σκοπός, σύμβολο καί ἰδανικό μας. Ἀρχίζοντας ἀπ' αὐτό, ἀρχίζουμε ἀπ' τὴν Ἑλλάδα.

ἐθνικῆς παιδείας. Ἀπ' τοὺς πνευματικούς αὐτοὺς ἑλληνικούς ἀγρούς θά ἐκβλαστήσουν, σάν τὰ καρπερά στάχυα, οἱ αὐριανές φάλαγγες τοῦ Ἔθνους, θ' ἀναδειχθοῦν οἱ πρωτοπόροι καί οἱ νικητές, πού θά μετριάσουν τὴν ὕλη καί θά ἐμπνεύσουν τὴν πανάγια παρουσία τοῦ πνεύματος. Ἐχει ὁ ψυχικός ἀγρός τοῦ παιδιοῦ πλοῦτο καί ποικιλία εὐόσμων λουλουδιῶν, πού τό ἄρωμά τους ἐπιδρᾶ σάν βάλαμο στή δασκαλική ψυχή, τὴν ἐξαυλῶνει, ἀποκαθαίρει τό πνεῦμα τοῦ Δασκάλου καί τόν κάνει γνήσια καί ὑπέροχη προσωπικότητα.

Ἐνας ἀκόμη σχολικός χρόνος στή διαδρομὴ τῆς ζωῆς. Τό χτύπημα τοῦ κουδουνιοῦ τῶν πρώτων ἡμερῶν πλημμυρίζει ἀπὸ συγκίνηση, πού κρατεῖ ἡ ψυχὴ, ὡς δικαίωση καί παρηγοριά, στή δύσκολη ἀνθρώπινη πορεία. Μιά νέα σπορά ἀρχίζει καί μιὰ νέα σχολικὴ ζωὴ γεννιέται. Ἡ Πατρίδα μας ἔζησε μὲ μιὰ Παιδεία ἀληθινὰ Ἑλληνοχριστιανικὴ, γνήσια ἀνθρωπιστικὴ καί ἀνθρωποπλαστικὴ λειτουργία. Ἦταν ἡ γραμμὴ πλεύσεως, ὅπως τὴν ἐχάραξε ὁ Μακρυγιάννης: Ἐρησκεία καί Πατρίδα, ὀριζόντιος καί κάθετος βίος. Μ' αὐτὴ τὴν Παιδεία, ἐκράτησε τό Ἔθνος ἀλώβητη τὴν Ὀρθοδοξία καί ἀμόλυντο τὸν Ἑλληνισμό.

«Ὁ ἄνθρωπος, πού ἔχει τό προνόμιο νὰ εἶναι ὁ σπορέας –γράφει ὁ Ἰωάννης Συκουτρῆς– δὲν μπορεῖ, δὲν ἔχει τό δικαίωμα νὰ δεῖ τό οἰκοδόμημα πού ἐθεμελίωσε, οὔτε νὰ τό ἀπολαύσει. Ἄλλοι θα χτίσουν ἐπάνω στοῦ θεμέλιο, ἄλλοι θά δοῦν τοὺς καρπούς».

Ὁ Δάσκαλος! Ὁ Διγενὴς τῆς Ἱστορίας, πού πλάθει τίς γενιές καί δημιουργεῖ τοὺς

κόσμους. Ὁ Δάσκαλος-πνεῦμα, ὁ Δάσκαλος-στοργή, ὁ Δάσκαλος-θυσία.

Καί τό παιδί! Ὁ καρπός τοῦ πνεύματος, τό ἀγαθό σπέρμα, τό μέλλον τοῦ Ἔθνους. Σ' αὐτό κλωθογυρίζουν οἱ πόθοι, οἱ λαχτάρεις, οἱ ἐλπίδες ὄλων. Τό Ἑλληνόπουλο: ἀφειτηρία, σκοπός, σύμβολο καί ἰδανικό μας. Ἀρχίζοντας ἀπ' αὐτό, ἀρχίζουμε ἀπ' τὴν Ἑλλάδα.

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΔΑ ΓΥΝΑΙΚΑ

Τοῦ κ. Γεωργίου Έ. Ἀραβανῆ, Καθηγητῆ Πανεπιστημίου

Ἡ γυναίκα στό πέρασμα τῶν αἰῶνων, ἀντιμετωπίστηκε ὑποτιμητικά ζώντας στό περιθώριο τοῦ παντοδύναμου ἄντρα. Ὑπῆρξαν ἐποχές πού ἡ γυναίκα δέν ἦταν στίς περισσότερες τῶν περιπτώσεων πρόσωπο αὐτόνομο καί ἀνεξάρτητο, καί δέν βίωνε τήν καταξίωση παρά μόνο ὑπό τήν δεσποτία τοῦ «ἄνδρα ἀφέντη», χωρίς νά τῆς δίνει κανείς σημασία. Κι' ἄς ἐλάμπρυνε μέ τήν παρουσία της τήν ἴδια τήν ζωή. Κι' ἄς πολέμησε, ὅταν τό ἔφερε ἡ ἀνάγκη, δίπλα στόν ἄντρα ὑπέρ Βωμῶν καί Ἑστιῶν.

Κάθε χώρα ἔχει νά ἐπιδείξει μέ περισσή ὑπερπφάνεια μεγάλες γυναικεῖες μορφές. Ἐπιλεκτικά ἀναφέρουμε: Στήν Ρωσία τήν Αἰκατερίνη τή Μεγάλη, στήν Ἀγγλία τίς Μαρία καί Ἐλισσάβη Τυδώρ, στή Γαλλία τή Μαντάμ Κιουρί, στήν Ἰνδία τήν Ἰντιρα Γκάντι καί τόσες ἄλλες ἐπώνυμες καί ἀνώνυμες πού ἔμειναν στήν Ἱστορία. Καί ἡ ΕΛΛΗΝΙΔΑ ΓΥΝΑΙΚΑ; Πόσες ἡρωϊκές γυναικεῖες μορφές δέν ἔρχονται στό νοῦ μας. Τί νά πρωτοθυμηθοῦμε! Τή Σπαρτιάτισσα γυναίκα τοῦ τάν ἤ ἐπι τάς; Τήν Ἁγία Ἐλένη τοῦ Βυζαντίου γιά τή συμβολή της στήν καθιέρωση τῆς Ὁρθόδοξης Χριστιανικῆς Θρησκείας; Τίς ἡρωϊκές Σουλιώτισσες στό Ζάλογγο καί τόσες ἄλλες γυναικεῖες μορφές τοῦ '21 (Μπουμπουλίνα, Μαντώ Μαυρογένους, Δέσπω Μπότσαρη); Τίς ἡρωῖδες τοῦ '40 τίς φορτωμένες μέ πυρομαχικά καί φάρμακα νά σκαρφαλώνουν «Πάνω κεῖ στίς Πίνδου μας τίς κορφές πού θαρρεῖς τ' ἀστέρια μιλοῦνε»; Τίς γυναῖκες τῆς Ἀντίστασης πού ἔδωσαν

τό αἷμα τους στό Ἄλσος τῆς Καισαριανῆς ἤ στά ὑπόγεια τῆς ὁδοῦ Μέρλιν, ὅπως ἡ Λέλα Καραγιάννη καί τόσες ἄλλες;

Κι' ὅμως ἐπί αἰῶνες ἡ Ἑλληνίδα γυναίκα γνώρισε χρόνια δύσκολα, κάτω ἀπό ἕνα παράλογο ἀντρικό-στυγνό αὐταρχισμό κατάλοιπο τῆς Τουρκοκρατίας, πού ἄφησε βαθεῖες πληγές καί τή νοοτροπία τοῦ ἄντρα-ἀφέντη.

Γιά πάρα πολλά χρόνια ἡ Ἑλληνίδα γυναίκα δέν εἶχε δικαίωμα ψήφου, οὔτε λόγο στήν ἐκλογή τοῦ συντρόφου τῆς ζωῆς της. Αὐτά τά διάλεγε ὁ πατέρας μέ τά δικά του κριτήρια. Καί ἡ προίκα; Ἕνας θεσμός-ντροπή πού καθιστοῦσε τή γυναίκα «ἐμπόρευμα» πρὸς συναλλαγή.

Ἐπί τέλους, μέ καθυστέρηση αἰῶνων, φάνηκε ἡ ἀνοιξη στή ζωή τῆς Ἑλληνίδας. Τό 1953 –χροנית σταθμός– ἡ Ἑλληνίδα γυναίκα ἀποκτᾷ δικαίωμα ψήφου καί ἐκλέγεται γιά πρώτη φορά μέλος τοῦ Ἑλληνικοῦ Κοινοβουλίου ἡ Ἐλένη Σκούρα καί τό 1956 ἡ Λίνα Τσαλδάρη γίνεται ἡ πρώτη Ἑλληνίδα Ὑπουργός. Ὁ δρόμος ἀνοιξε, ὅμως χρειάζονται πολλά ἀκόμη νά γίνουν γιά νά κάνουμε τήν ἰσότητα πράξη. Γιά νά γίνει αὐτό ἀπαιτεῖται ἡ βοήθεια ὄλων μας. Πρέπει μέ εὐλικρίνεια νά σταθοῦμε στή γυναίκα-Ἑλληνίδα. Ἡ πολιτεία, τό κράτος, ἡ Ἐκκλησία, ἡ οἰκογένεια.

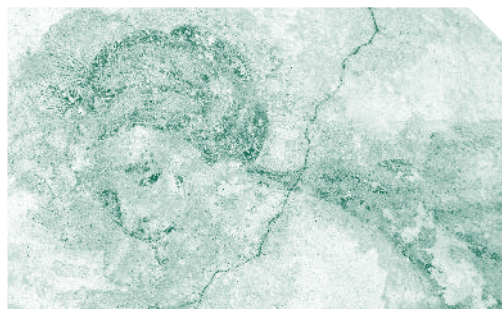
Ποιά εἶναι τά δικαιώματα τῶν γυναικῶν; Εἶναι ἀναγκαῖο οἱ γυναῖκες καί τό κοινωνικό σύνολο νά διαφωτισθοῦν γιά τά δικαιώματά τους καί νά εὐαισθητοποιηθοῦν σ' αὐτό τόν τομέα. Ἡ πρόσληψη καί ἡ ἀντιμετώπιση ὄλων τῶν μορφῶν βίας κατά τῶν γυναικῶν εἶναι κοινωνική ἀνάγκη. Οἱ μὴ κυβερνητικοί ὀργανισμοί κάνουν βήματα

πρός αυτό τον σκοπό, αλλά χρειάζεται τή στήριξη του καθενός από έμεις, για να επιτύχουν τους στόχους τους. Ανάμεσα στα δικαιώματα των γυναικών που καταπατούνται καθημερινά σε διάφορες χώρες του κόσμου είναι και τα ακόλουθα:

Τό δικαίωμα της γυναίκας να εργάζεται και να λαμβάνει ίση αμοιβή με έναν άντρα σε αντίστοιχη θέση. Ή καταπολέμηση της γυναικείας ανεργίας και του ρατσισμού που βιώνουν οί γυναίκες στον εργασιακό τομέα καθώς και ή προστασία από σεξουαλική κακοποίηση στην εργασία.

Τό δικαίωμα της γυναίκας να κατέχει δημόσια αξιώματα. Τό δικαίωμα της γυναίκας να πάει σχολείο και να σπουδάσει. Τό δικαίωμα της γυναίκας να αντιδράσει σε κάθε μορφή βίας και διάκριση που βιώνει. Τό δικαίωμα της γυναίκας να αποφασίζει ελεύθερα για τή ζωή της και να ακολουθεί τις επιλογές που θέλει εκείνη να κάνει. Τό δικαίωμα της γυναίκας να υπηρετεί στο στρατό, αν εκείνη τό επιθυμεί. Πρέπει να σημειωθεί ότι πολλά από τά δικαιώματα αυτά, που αναφέρονται από τήν Eurostat, ή Έλληνίδα γυναίκα τά έχει αποκτήσει. Ωστόσο, εξακολουθούν οί διακρίσεις στο χώρο ιδίως της εργασίας όπως σε θέματα μισθοδοσίας, ποσοστό άπασχόλησης, ανεργίας, στελέχωση σε θέσεις διευθυντικών στελεχών κ.ά.

Τέλος, είναι αναγκαίο ένα ιδιαίτερο πρόγραμμα στήριξης των υποστηρικτικών κοινωνικών υποδομών για τή γυναίκα, όπως ελαστικό ωράριο εργασίας στις επιχειρήσεις σύμφωνα με τις οικογενειακές υποχρεώσεις,

ενθάρρυνση της άδειας πατρότητας, ώστε σε ειδικές περιπτώσεις ή γυναίκα να μή χάσει τήν εργασία της, δημιουργία δομών στήριξης για υπηρεσίες φύλαξης παιδιών σύμφωνα με τις ανάγκες των εργαζομένων γυναικών, πλήρης ύλοποίηση και εφαρμογή της Σύμβασης των δικαιωμάτων της γυναίκας.

Στή γυναίκα λοιπόν και κυρίως στην εργαζόμενη σκληρά Έλληνίδα γυναίκα, αφού όπως έχει γραφεί «οί γυναίκες αφήνουν τά σπίτια τους ξημερώματα, δουλεύοντας έξω και γυρίζουν κουρασμένες τό βράδυ. Σβήνει τό πατροπαράδοτο τζάκι, ή παμπάλαιη καρδιά του σπιτιού, ή γυναίκα χάνει τήν πιο μυστική και πραγματική της αξία». Σ' αυτή τή γυναίκα, από τήν όποία ζητάμε να σώσει τήν Ελλάδα από τό τεράστιο δημογραφικό πρόβλημα, που όδηγεϊ τή χώρα μας σε μαρασμό, ως μή μένουμε μόνο στις γιορτές και τις έπετειούς. Καλές οί ευχές και τά λουλούδια προς τιμήν της, αλλά καλύτερα θά είναι όλοι μας, άρχοντες και άρχόμενοι, άρμόδιοι και μή να τή θεωρήσουμε ισάξια με τόν άντρα και να τή στηρίξουμε ψυχολογικά, κοινωνικά, εργασιακά, άκούοντας πάντα τους χτύπους της καρδιάς της σαν παλμούς δικής μας δόνησης. Τρέφουμε τήν πεποίθηση και τή βεβαιότητα ότι, αν έτσι ενεργήσουμε, θά κάνουμε τήν Έλληνίδα γυναίκα μοναδική και άληθινή έλπίδα, τό μοναδικό άγγελιαφόρο της άνθρωπιās και τό μοναδικό και άνυψωτικό κίνητρο μέσα στην πεζότητα και τήν ύλιστικότητα της εποχής που ζούμε. Και τότε ίσως θά μπορέσουμε να νιώσουμε μέσα μας έντονότερα τά λόγια του ποιητή:

«Γυναίκες του κόσμου,
που σās νιώθω έντός μου
μακαρισμένα πλάσματα ιερά
όλου του κόσμου είσαστε ή έλπίδα
και όλου του κόσμου είσαστε ή χαρά».

**Πηγές: Eurostat, Εύρωπαϊκή Έπιτροπή,
"Έρευνα της Έπιτροπής του Ε.Κ.**

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

Τοῦ κ. Ἀθαν. Ἰ. Ἀναστοπούλου, Θεολόγου - Φιλολόγου, τ. Γυμν/χου

- α. «Εἰ οὖν ὑμεῖς, πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατήρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτουσῖν αὐτόν;» (Ἀφοῦ ἐσεῖς, παρ' ὅλο πού εἴστε ἁμαρτωλοί, ξέρετε νά δίνετε στά παιδιά σας καλά πράγματα, πολύ περισσότερο ὁ οὐράνιος Πατέρας σας θά δώσει ἀγαθὰ σέ ὅσους τοῦ τᾶ ζητοῦν).
- Ματθ. ζ', 11**
- β. Φέρτε τό σιτευτό μοσχάρι καί σφάζτε το νά φάμε καί νά εὐφρανθοῦμε, γιατί αὐτός ὁ γιός μου ἦταν νεκρός καί ἀναστήθηκε, ἦταν χαμένος καί βρέθηκε.
- Λουκ. ιε', 23-24**
- γ. Δέν ἔχουν χρέος νά μαζεύουν χρήματα τά παιδιά γιά τούς γονεῖς, ἀλλά οἱ γονεῖς γιά τά παιδιά.
- Β' Κορ. ιβ', 14**
- δ. Ὁ καθένας νά σέβεται τόν πατέρα του καί τή μητέρα του.
- Λευϊτικό ιθ' 3**
- ε. Εἶπε Ραγουήλ πρὸς τήν κόρη του: νά τιμᾷς τά πεθερικά σου, γιατί αὐτοί εἶναι τώρα οἱ γονεῖς σου.
- Τωβίτ ι', 12**
- στ. Οἱ γονεῖς διαμοιράζουν στά παιδιά τους τά σπιτία καί τήν ἄλλη περιουσία.
- Παρμ. ιθ', 14**
- ζ. Ἐάν ἔχεις παιδιά, διαπαιδαγώγησέ τα καί μόρφωσέ τα καί μάθε τα νά κύπτουν τόν τράχηλό τους στό ζυγὸ τῶν θείων ἐντολῶν.
- Σ. Σειρ. ζ', 23**
- η. Νά θυμᾶσαι πάντοτε τόν πατέρα σου καί τή μητέρα σου, ἀκόμη καί ὅταν κάθεσαι ἀνάμεσα στους ἄρχοντες.
- Σ. Σειρ. κγ', 14**
- θ. Οἱ καλοὶ πατέρες πού ἀνατρέφουν μέ ἐπιμέλεια τά παιδιά τους, θυμῶνουν καί ἐξανίστανται ἐναντίον τῶν νεαρῶν παιδιῶν, ὄχι γιατί ἐπιθυμοῦν νά προξενήσουν σέ αὐτὰ κάποιο κακό, ἀλλά γιά νά τὰ ὀδηγήσουν ἀπό τή νηπιακὴ ἀδιαφορία καί τίς νεανικὲς παρεκτροπές στήν ἐπιμέλεια.
- Μ. Βασίλειος, ΕΠΕ 7, 130**
- ι. Ἡ φροντίδα τῶν πελαργῶν γιά τούς γέροντες γονεῖς τους εἶναι ἀρκετὴ νά κάνει τά παιδιά μας νά ἀγαποῦν τούς πατέρες τους.
- Μ. Βασίλειος, ΕΠΕ 4, 318**
- ια. Δόξα γιά τούς γονεῖς εἶναι ἡ δόξα τῶν παιδιῶν τους, ὅπως καί τῶν γονιῶν γιά τά παιδιά τους· εἶναι κοινὴ ἡ δόξα καί κοινὴ ἡ ντροπή.
- Γρηγόριος Θεολόγος, ΕΠΕ 11, 72**
- ιβ. Ἀκοῦστε τα αὐτὰ, πατέρες καί μητέρες, ὅτι δέν θά μείνει χωρὶς ἀμοιβὴ ὁ κόπος σας γιά τήν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν.
- ἱερὸς Χρυσόστομος, ΕΠΕ 23, 264**
- ιγ. Ἔχουμε σπουδαία παρακαταθήκη τά παιδιά. Ἄς τὰ φροντίζουμε λοιπόν καί ἄς κάνουμε τό πᾶν γι' αὐτὰ.
- ἱερὸς Χρυσόστομος, ΕΠΕ 23, 266**
- ιδ. Οἱ σαρκικοὶ γονεῖς δέν δίνουν στά παιδιά τους ὅλα ὅσα ζητοῦν, ὄχι γιατί τὰ περιφρονοῦν, ἀλλά ἐπειδὴ φροντίζουν πάρα πολύ γι' αὐτὰ.
- ἱερὸς Χρυσόστομος, Μ. Ρ.Γ. 55, 526**
- ιε. Τὸ ζευγάρι τῶν γονέων σώζεται μέ τήν τεκνογονία, ἂν φροντίζουν γιά τή ζωή τῶν παιδιῶν τους, τὰ ὅποια ὁ Θεὸς ἐπλασε καί τίμησε μέ τή δική του εἰκόνα. Νά τὰ βοηθοῦν νά μεγαλώσουν χωρὶς ἀλαζονεία.
- Ἄγ. Ἰσίδωρος ὁ Πλουσιώτης, Ἐπιστολές, ΕΠΕ Α', 316**

ιστ. «Νά τιμᾶς τόν πατέρα σου καί τή μητέρα σου» (Έξ. κ´, 12), γιατί μέ αὐτούς σέ ἔφερε στή ζωή ὁ Θεός καί αὐτοί εἶναι μετά τόν Θεό αἴτιοι τῆς ὑπαρξῆς σου. Ἐπομένως καί σύ μετά τόν Θεό αὐτούς νά τιμᾶς καί νά ἀγαπήσεις, ἄν ἡ πρός ἐκείνους ἀγάπη συνεργεῖ πρός τήν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ· ἄν δέν συνεργεῖ, νά φύγεις ἀπό αὐτούς χωρίς μίσους.

Ἁγ. Γρηγόριος Παλαμᾶς, ΕΠΕ 8, 494

ιζ. Ὅσο πιο πολύ σεβασμό ἔχουν τά παιδιά στούς γονεῖς, στούς δασκάλους, στούς μεγαλύτερους γενικά, τόσο δέχονται τή Χάρη τοῦ Θεοῦ. Ὅσο ἀτίθασα εἶναι, τόσο ἐγκαταλείπονται ἀπό τή Χάρη τοῦ Θεοῦ.

Ἁγ. Παΐσιου, Λόγοι, Α´, σ. 272

ιη. Ἐχει δημιουργηθεῖ χάσμα ἀνάμεσα στούς γονεῖς καί τά παιδιά. Γιά νά ἐξαληφθεῖ πρέπει οἱ γονεῖς νά ἔρθουν στή θέση τῶν παιδιῶν καί τά παιδιά στή θέση τῶν γονέων.

Ὁπ.π., σ. 275

ιθ. Μεγάλη σημασία στήν πνευματική ἐξέλιξη τῶν ἀπογόνων ἔχει ἡ πνευματική κατάστασι καί βιοτή τῶν γονέων καί γενικά τῶν προγόνων τους.

Γέροντας Ἰάκωβος Τσαλίκης

κ. Ὅ,τι εἶναι οἱ ρίζες γιά τά φυτά, εἶναι οἱ γονεῖς γιά τά παιδιά.

Ἡσίοδος

κα. Ἄν ἕνας γιός χτυπήσει τόν πατέρα του, πρέπει νά τοῦ κόψουν τό χέρι.

Κώδικας Χαμουραμπί 196

κβ. Θά ζήσεις εὐτυχῆς, ἄν γηροκομήσεις τούς γονεῖς σου.

Θαλῆς

κγ. Ὅ,τι προσφέρεις στούς γονεῖς σου, αὐτό νά περιμένεις στά γηρατειά σου ἀπό τά παιδιά σου.

Πιττακός

κδ. Νά μὴν ἰσχυρίζεσαι ὅτι ἔχεις περισσότερο δίκιο ἀπό τούς γονεῖς σου.

Σόλων

κε. Ἡ σωφροσύνη τῶν γονέων ἀποτελεῖ μέγιστο παράδειγμα γιά τά παιδιά τους.

Δημόκριτος

κστ. Στούς γονεῖς, κάθε τί πού προέρχεται ἀπό τά τέκνα τους, εἶναι προσφιλές.

Σοφοκλῆς

κζ. Γονεῖς, πασιζετε νά ἀποκτήσετε περιουσίες καί λίγο νοιάζεστε γιά τά παιδιά σας, πού θά τήν κληρονομήσουν.

Σωκράτης

κη. Οἱ γονεῖς εἶναι οἱ πρῶτοι καί ἀναγκαῖοι φίλοι τῶν τέκνων.

Πλάτωνος Πολιτεία 5740

κθ. Τί πιο δίκαιο ὑπάρχει ἀπό τό νά ἀνταποδίδεις τήν εὐεργεσία σέ αὐτούς πού σέ γέννησαν καί σέ μόρφωσαν;

Ἀναξιμένης

λ. Ἄπιστο καί ἐχθρό τῶν θεῶν, καί ὄχι μόνο τῶν ἀνθρώπων, θεωρῶ ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος παραμελεῖ τούς γονεῖς του.

Δημοσθένης

λα. Νά συμπεριφέρεσαι πρός τούς γονεῖς σου κατά τέτοιον τρόπο, κατά τόν ὅποιο θά ἤθελες νά συμπεριφερθοῦν καί τά παιδιά σου πρός ἐσένα.

Ἰσοκράτης, πρὸς Δημόνικον 14

λβ. Πόσο σκληρά τιμωρεῖ ὁ Θεός ἐκείνους πού γονεῖς δέν σέβονται!

Εὐριπίδης, Ἀνθολόγιο Στοβαίου, ΟΘ´, 15

λγ. «Γονεῖς δέ τίμα καί φίλους εὐεργέτει».

Μενάνδρου, Γνώμες Μονόστιχες 156

λδ. Οἱ καλές πράξεις τῶν γονέων εἶναι ἡ ὥραιότερη κληρονομιά γιά τά παιδιά.

Κικέρων

λε. Πρέπει νά ἔχουμε σεβασμό στούς θεούς, τούς γονεῖς νά τούς τιμοῦμε, τούς γεροντότερους νά τούς σεβόμαστε καί στούς νόμους νά πειθαρχοῦμε.

Πλούταρχος, περί παιδῶν ἀγωγῆς 9

λστ. Ἡ φωνή τῶν γονέων εἶναι φωνή τοῦ Θεοῦ.

Σαίξπηρ

λζ. Ὑπάρχουν πατεράδες πού δέν ἀγαποῦν τά παιδιά τους, ἀλλά δέν ὑπάρχει παιπούς πού νά μὴ λατρεῦει τά ἐγγόνια του.

Οὐγκώ

λη. Γιά τή μητέρα τό παιδί εἶναι τό πᾶν, ἐνῶ γιά τό παιδί ὁ γονιός εἶναι μόνον ἕνας κρικός στήν ἀλυσίδα τῆς ὑπαρξῆς του.

Ντισραέλι

λθ. Ὁ ἄνθρωπος γεννάει τήν ἡμέρα πού χάνει τή μητέρα του.

Πῶλ Κλωντέλ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Κύριε Διευθυντά,

Τό «Εθνικό Άπολυτήριο» επανήλθε στο προσκήνιο. Κάποιοι πολιτικοί θέλουν νά αντικαταστήσουν τίς Πανελλαδικές Έξετάσεις γιά τήν είσαγωγή στήν Τριτοβάθμια Έκπαίδευση μ' αυτό. Ή αλήθεια εἶναι στό παρελθόν, εἰσήγοντο σε κάποιες Σχολές (ΤΕΦΑΑ, Παιδαγωγικές Άκαδημίες κ.λπ) ἀπόφοιτοι μέ τό βαθμό τοῦ ἀπολυτηρίου τοῦ Σχολείου τους. Οἱ βαθμοί ὅμως τοῦ Άπολυτηρίου δέν εἶναι «πραγματικοί» καί ἀντικειμενικοί βαθμοί. Δέν εἶναι ἀντίστοιχοι τῆς πραγματικῆς ἀξίας τῶν μαθητῶν. Μέ πίεση ἀπό τήν τοπική κοινωνία, μέ πίεση ἀπό τούς γονεῖς, λόγω συμπαθείας, σέ κάποιες περιπτώσεις καί μέ συναλλαγή, οἱ βαθμολογητές καθηγητές βαθμολόγησαν παρ' ἀξίαν. Έβαζαν βαθμούς πλασματικούς, εἰκονικούς, ψεύτικους.

Κατά τή γνώμη μου, ἀκριβῶς τό ἴδιο ἄν ὄχι χειρότερο, θά γίνεται καί τό «Εθνικό Άπολυτήριο». Καί θά εἶναι μιά πολιτική πράξη, πού θά μείνει στήν ἱστορία τοῦ τόπου ὡς πράξη ἀνεύθυνη, ἀναξιόπιστη, ἀπερίσκεπτη, σκανδαλώδης.

Οἱ Πανελλαδικές Έξετάσεις, ἔχουν καταξιωθεῖ στή συνείδηση τοῦ Έλληνικοῦ Λαοῦ ὡς ἕνα δόκιμο σύστημα, ἔγκριτο, ἀδιάβλητο, ἀντικειμενικό, ἀξιόπιστο. Ὡς ἕνα σύστημα δοκιμασμένο στό χρόνο καί μέσα στήν πράξη. Οἱ ὑποστηρικτές τοῦ ὡς ἄνω ἀπολυτηρίου, ἰσχυρίζονται ὅτι οἱ Πανελλαδικές Έξετάσεις ἐξάντλησαν τή δυναμική τους. Ένα δίκαιο ὅμως σύστημα, δέν ἐξαντλεῖ ποτέ τή δυναμική του. Ένας ἄλλος ἰσχυρισμός πού προβάλλεται, εἶναι ὅτι οἱ ὑποψήφιοι φοιτητές γιά τά ΑΕΙ καί ΤΕΙ ἀποστηθίζουν τήν ἐξεταστέα ὕλη. Έπ' αὐτοῦ, πρέπει νά παρατηρηθεῖ ὅτι στό μέτρο πού αὐτό ἰσχύει δέν ἀφορᾶ ὅλα τά μαθήματα. Δέν ἀποστηθίζονται τά Άρχαῖα Έλληνικά, τά Μαθηματικά, ἡ Φυσική, ἡ Χημεία κ.λπ. Άλλά προκαλεῖ ἐντύπωση τό ἐπιχείρημα αὐτό. Ὑπάρχει ἐπιστήμη πού δέν ἔχει ὡς ἀναγκαῖο προαπαιτούμενο τήν ἱκανότητα τῆς ἀποστήθισης καί τῆς ἀπομνημόνευσης; Οἱ τεχνικοί ὄροι τῶν ἐπιστημῶν, τά θεωρήματα στά μαθηματικά, οἱ τύποι, καί ἡ νομική καί ἰατρική ὀρολογία, καί ἕνα σωρό ἄλλα ἀνάλογα, δέν εἶναι ἀποστήθιση; Καί μπορεῖ νά ὑπάρξει ἐπιστήμων χωρίς ἱκανότητα ἀποστήθισης καί ἀπομνημόνευσης;

Κύριε Διευθυντά,

Ή χώρα μας μέ τά πολλά τρωτά καί τίς πολλές ἀδυναμίες, ἔχει ἕνα σύστημα είσαγωγῆς πού ἔχει καταξιωθεῖ ὡς ἕνα ἐλάχιστο δεῖγμα ὅτι σέ κάποιους τομεῖς ὑπάρχει ἡ ἀξιοπιστία καί τό ἀδιάβλητο. Καί ἔχουν πειστεῖ γι' αὐτό γενιές ἑλλήνων μαθητῶν καί οἱ οἰκογένειες τους, καί συνολικά ὁ ἑλληνικός λαός. Ένα ἀπό τά τελευταῖα ἀγκωνάρια τῆς ἀξιοπιστίας καί τῆς διαφάνειας, δέν πρέπει γιά ἰδεοληπτικούς λόγους νά τό γκρεμίσουμε.

Μέ τιμή.

Δημήτρης Μπράνης
Δάσκαλος, Πολιτικός Έπιστήμων
Πρ. Σχολικός Σύμβουλος

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΟΥΤΣΟΥΛΕΛΟΣ

Ἐπίτιμος Ἐπόπτης Δημοτικῆς Ἐκπ/σης

Τόν παρελθόντα Ἰούλιο ἀπεβίωσε ὁ Δημήτριος Κουτσουλέλος. Ὁ μεταστάς, γεννήθηκε στή Φθιώτιδα τό 1923 καί ἀπεφοίτησε ἀριστοῦχος ἀπό τήν Παιδαγωγική Ἀκαδημία Λαμίας. Μετεκπαιδεύτηκε ἐπί διετία στό Διδασκαλεῖο, καί ἀκολουθῶς εἶχε μιά λαμπρά ὑπηρεσιακή σταδιοδρομία. Δάσκαλος, Διευθυντής Σχολείων, Ἐπιθεωρητής, Νομαρχιακός Ἐπιθεωρητής καί τέλος Ἐπόπτης Δημοτικῆς Ἐκπαίδευσης, ἕως τό 1982 ὅποτε καί συνταξιοδοτήθηκε.

Ὁ Δημήτριος Κουτσουλέλος, διακρινόταν γιά τίς ἀρετές του καί τήν συνεπή χριστιανική του πίστη. Ἄνθρωπος ἀρχῶν καί ἤθους ἀψοσε τό στίγμα του σέ κάθε τομέα μέ τόν ὁποῖο ἀσχολήθηκε. Δέν παρέμεινε ἀδιάφορος γιά τά ἐργασιακά θέματα καί ἔτσι διετέλεσε Γενικός Γραμματέας τῆς Δ.Ο.Ε.,

Πρόεδρος τῶν Ἐπιθεωρητῶν Δημοτικῆς Ἐκπ/σεως Ἑλλάδος, μέλος συμβουλίων καί ἐπιτροπῶν τοῦ Ὑπ. Παιδείας καί φορέων ὑπηρεσιακῶν ὀργανισμῶν.

Διετέλεσε ἀπό νεαρᾶς ἡλικίας τακτικό μέλος τῆς Ἐνώσεως μας, καί ἡ πολύτιμη πείρα του καί οἱ γνώσεις του φαίνονται ἀνάγλυφα σέ πληθῶρα ἀρθρῶν ἔργων του.

Ἡ Ἐνωσή μας εἶχε τήν χαρά καί τήν τιμή, ὁ μεταστάς νά συγκαταλέγεται μεταξύ τῶν ἀρθρογράφων τοῦ περιοδικοῦ μας «Ἑλληνοχριστιανική Ἀγωγή» γιά πολλές δεκαετίες.

Στήν οἰκογένειά του, ἡ Συντακτική Ἐπιτροπή τοῦ περιοδικοῦ μας καί τό Διοικητικό τῆς Ἐνώσεώς μας Συμβούλιο, ἐκφράζουν τά εἰλικρινῆ συλλυπητήρια τῶν μελῶν τῆς. Ἡ μνήμη του ἄς εἶναι αἰωνία.

Βιβλίο-παρουσιάσεις

ἀρχιμ. Χρυσόστομου Κ. Παπαθανασίου,
ἱεροκήρυκος τοῦ Καθεδρικοῦ Ναοῦ Ἀθηνῶν,
Χριστιανισμός, ὁ μέγας εὐεργέτης τῆς Ἀνθρωπότητας
ἐκδ. Χριστιανική Στέγη Καλαμάτας, Καλαμάτα 2017, σ. 152.

Ὁ π. Χρυσόστομος Παπαθανασίου, ἱεροκήρυξ τοῦ Καθεδρικοῦ Ναοῦ Ἀθηνῶν, διδάκτωρ Νομικῆς καί Θεολογίας, πολυγραφώτατος συγγραφεύς, μᾶς ἔδωσε ἕνα τελευταῖο του ἔργο μέ τόν ἀνωτέρω τίτλο. Τό ἔργο προλογίζει ὁ Σεβ/τος Μητροπολίτης Μεσσηνίας κ. Χρυσόστομος, καθηγητής τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Παν. Ἀθηνῶν, ἐπευλογῶν τόν συγγραφέα καί τήν δραστήρια ἐκδοτικά Χριστιανική Στέγη Καλαμάτας, ὡς ἐπικώριος ἱεράρχης.

Στίς 152 σελίδες τοῦ βιβλίου ὁ π. Χρυσόστομος, ἀναπτύσσει σέ 30 ἐπί μέρους κεφάλαια-ἐνόητες, τήν εὐεργετική, καταλυτική καί οὐσιαστικῶς εὐεργετική εἰσφορά τοῦ Χριστιανισμοῦ ἢ τῆς χριστιανικῆς πίστεως καί τῶν ὑπ' αὐτῆς ἐμπνεομένων ἀνθρώπων.

Ὁ σ. μέ εὐστοχες παρατηρήσεις καί ἐπισημάνσεις, ἀποπειρᾶται

νά διαλεχθεί τόσο μέ τόν πιστό τοῦ 21ου αἰ. ὅσο καί μέ τόν μή πιστό, ὁ ὁποῖος ὅμως μέ πειστικό καί εὐληπτο τρόπο, γίνεται δέκτης ὄχι μιᾶς ἀπολογίας, ἀλλά μιᾶς κατάθεσης ἐπιχειρημάτων, σχετικῶν μέ τήν εὐεργετική προσφορά τοῦ χριστιανισμοῦ στήν καθόλου οἰκουμένη-τήν ἀνθρωπότητα διαχρονικά. Ἐπιχειρημάτων, πού ὅταν δέν εἶναι ἰδεολογικοῦ χαρακτήρα, εἶναι ἰστορικῶς ἀποδεδειγμένα καί κοινῶς παραδεκτά.

Ὁ ἀναγνώστης τοῦ βιβλίου, θά ὠφεληθεῖ τά μέγιστα, καθώς, ἐκτός τῶν γνωστῶν θεμάτων πού θά μπορούσε νά γνωρίζει ἐκ τῆς ἱστορίας, θά βρεῖ κεφάλαια στά ὁποῖα δέν ἔχει δοθεῖ ἡ δέουσα σημασία, καί τά ὁποῖα εἶναι οὐσιώδη γιά τήν κατανόηση τῆς συμβολῆς τοῦ χριστιανισμοῦ στήν ἀνθρωπότητα, ὅπως λ.χ. ἡ συνεισφορά στόν πολιτισμό, στήν μουσική, στήν προστασία τῶν ἐργαζομένων, στόν ἀνθρώπινο πόνο κ.ἄ.

Ὁ π. Χρυσόστομος καί στό ἔργο του αὐτό, πιστοποίησε τόν συστηματικό τρόπο ἐργασίας του στή μελέτη τῶν θεμάτων καί συνακόλουθα τῆς συγγραφῆς τους, ὅπως ἐπίσης καί τήν ἱκανότητά νά ἐπιλέγει καί νά παραθέτει ἀπό μιά πληθώρα ὑλικοῦ, τά πλέον ἀντιπροσωπευτικά, χαρακτηριστικά καί ἀδιαμφισβήτητα ἐπιχειρήματα γιά νά τεκμηριώσει τόν λόγο του. Ἀποτέλεσμα αὐτοῦ εἶναι ὁ ἀναγνώστης νά μὴν κουράζεται, νά μὴν πελαγοδρομεῖ, νά μὴ χάνει τόν εἰρμό τῆς σκέψης τοῦ συγγραφέα καί ἔτσι νά ὠφελεῖται πολλαπλῶς καί νά ἀξιοποιεῖ τήν μελέτη του.

Τό ἔργο αὐτό τοῦ π. Χρυσόστομου, εἶναι χρησιμότητα γιά ὅλους τούς πιστούς, ἰδίως σέ ἐκείνους πού ἀσχολοῦνται καθ' οἷονδήποτε τρόπο μέ τήν διδασχά (ἐκπαιδευτικούς, κατηχητές, ἱεροκλήρυκες κ.λπ.).

Στήν Χριστιανική Στέγη Καλαμάτας, πού μέ σπουδή καί κόστος, σέ δύσκολες ἐποχές, ἀναλαμβάνει τέτοιους ἐκδοτικούς ἄθλους, ἀξίζουν ἰδιαίτερα συχαρητήρια.

I. Φ. ΜΑΡΚΟΤΣΗΣ

Κ. Πασσάκος, καθηγητής Παν/μίου,

Ὁ Φρόντ στήν ἐπιστήμη καί στήν Ζωή μας

Ἐκδόσεις ΑΡΜΟΣ, Ἀθήνα 2016.

Ὁ πολυγραφότατος καθηγητής κ. Κ. Πασσάκος, μᾶς πρόσφερε πρόσφατα ἕνα ἀξιόλογο ἔργο μέ τόν τίτλο: «Ὁ Φρόντ στήν ἐπιστήμη καί στήν ζωή μας» (Ἐκδόσεις ΑΡΜΟΣ, 2016).

Στήν ἐργασία αὐτή ὁ συγγραφέας ἐπιτυγχάνει νά παρουσιάσει δύο τινά, ἐξ ἴσου σημαντικά. Ἐν πρώτοις ἐκθέτει τίς κύριες γραμμές τῆς ψυχανάλυσης τοῦ Freud –καλύπτοντας τούς 23 τόμους τῶν ἀπάντων του– καί ἔτσι νά ἐξοικειώσε καί τόν ἀδαῖ ἀκόμη μελετητή τοῦ βιβλίου στήν κυρίως φροϋδική θεωρία. Ἐκ δευτέρου ἐπισημαίνει λάθη τῆς θεωρίας τοῦ Freud μέ ἐπιστημονικῶς ἀναγνωρισμένα κριτήρια.

Ἀνήκοντας ὁ συγγραφέας σέ ἐκείνους τούς ψυχολόγους πού μελετοῦν τό ἔργο τοῦ Freud σέ βάθος καί ἀξιολογοῦν τίς ἀντιλήψεις του στηριζόμενοι σέ ἔρευνές τους, συμπεριλαμβάνει στό σύγγραμμά του

αυτό ένα μέρος του βιβλίου του καθηγητή Η. Eysenck με τον τίτλο: «Παρακμή και πτώσις της φρουδικής αυτοκρατορίας».

Ο Η. Eysenck προχωρεί ο ίδιος, σε επιστημονική θεώρηση της θεωρίας αυτής, αναφέρεται ακόμη σε ειδικούς μελετητές της για να καταλήξουν στη δήλωση ότι ναι μέν ο Freud «υπήρξε χωρίς αμφιβολία ιδιοφυΐα όχι της επιστήμης αλλά της προπαγάνδας, όχι της αυστηρής απόδειξης αλλά της πειθοῦς, όχι του σχεδιασμού πειραμάτων αλλά της λογοτεχνίας...».

Προσέτι τό ἔργο αὐτό τοῦ κ. Πασσάκου ἔχει τό χάρισμα νά εἶναι ἔκλυ-
στικό στόν ἀναγνώστη, ἰδιαίτερα σέ νέους στήν ἡλικία, ἀφοῦ διαφωτίζει
μιά ἐνδιαφέρουσα περιοχὴ γνώσεως πού ἔχει ἀπύκνηση στή ζωή.

Μ. ΔΕΛΗΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
Καθηγήτρια Παν/μίου

π. Παρασκευᾶ Ζωγράφου,
«Πλυνεῖς με, καί ὑπέρ χιόνα λευκανθήσομαι...».
Πνευματικὴ Τοπογραφία τῆς Μετανοίας
Ἀθήνα 2017, σελίδες 233.

Ἕνα νέο σημαντικό βιβλίο γιά τούς πιστούς Χριστιανούς ἔφερε
στό φῶς τῆς δημοσιότητας ὁ πολίτης π. Παρασκευᾶς Ζωγράφος, τ.
Γενικός Ἐπιθεωρητής Ἐκκλησιαστικῆς Ἐκπαιδεύσεως, ἐμπειρότατος
ἱεροκήρυκας καί πνευματικός πρεσβύτες. Εἶναι μιὰ «Πνευματικὴ
Τοπογραφία τῆς Μετανοίας», ὅπως ὁ ἴδιος τό χαρακτηρίζει, μέ τόν
τίτλο: «Πλυνεῖς με, καί ὑπέρ χιόνα λευκανθήσομαι...».

Ὅπως εἶναι γνωστό, τό Μυστήριο τῆς Μετανοίας καί Ἐξομολο-
γήσεως, ὡς «ὑποχρεωτικό» ἀπό τά ἑπτὰ ἅγια Μυστήρια τῆς Ἐκκλη-
σίας μας, δέν ἀπολαμβάνει τῆς δέουσας σημασίας μεταξύ ὄλων τῶν
χριστιανῶν. Τό Μυστήριο αὐτό, ἐπόμενο μετά τό ἅγιο Βάπτισμα
«Λουτρό Μετανοίας τῆς ψυχῆς», καί προϋπόθεση γιά τούς πιστούς
τῆς Θείας Εὐχαριστίας, πού ἰδρύθηκε ἀπό τόν ἴδιον τόν Κύριον μέ
τήν ἐντολήν πρὸς τούς Ἁγίους Ἀποστόλους μέ τό «Ἄν τινων ἀφίετε
τάς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς...», εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖο γιά τή
σωτηρία τῶν πιστῶν.

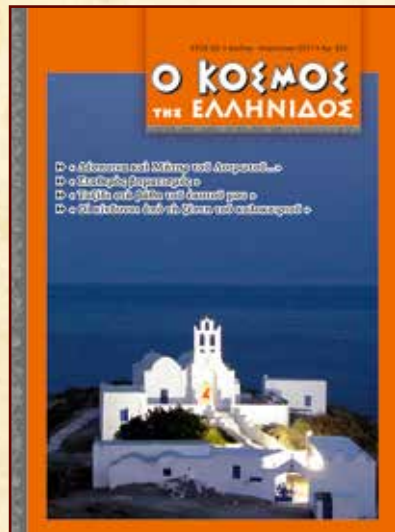
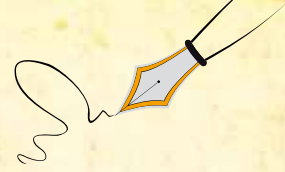
Μέ αὐτό ἀσχολεῖται ὁ π. Παρασκευᾶς, ἐπισημαίνοντας τά σχετικά λάθη
ἐξομολογουμένων, ἀλλά καί ἐξομολόγων, ἀφοῦ αὐτό εἶναι ἕνας ἀγωγός
τῆς θείας χάριτος, πού ἡ Ἐκκλησία μας χειρίζεται γιά τή σωτηρία μας.

Πρὸς τοῦτο ὁ π. Παρασκευᾶς καταθέτει ὄχι μόνον τή δική του
μακράν πείρα ἀλλά καί τίς σκέψεις τοῦ παλαιοῦ πνευματικοῦ π. Πο-
λυκάρπου Ἀνδρώνη, καθώς καί τά σχετικά γραπτά τοῦ Ἁγίου Νικο-
δήμου τοῦ Ἀγιορείτου.

Εὐχόμεθα νά εὐλογεῖ ὁ Κύριος τόν π. Παρασκευᾶ δίδοντάς του
μακροήμερευση καί ὑγεία, καί τό ἔργο του νά εὐρίσκει ἀνταπόκριση
μεταξύ ὄλων τῶν πιστῶν.

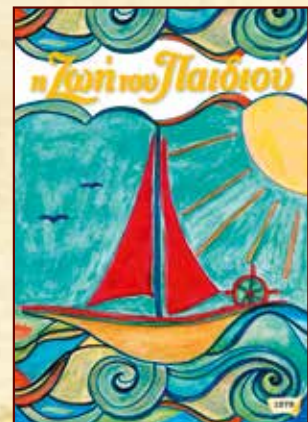
ΔΗΜ. Γ. ΚΟΥΤΡΟΥΜΠΑΣ

Άξίζει νά διαβάσετε

Το μηνιαίο Ὁρθόδοξο Χριστιανικό Περιοδικό με την ιστορία τῶν 100 χρόνων του κοντά στὸν ἑλληνικὸ λαό.

Περιοδικό με ἱστορία μεγαλύτερη τῶν 50 ἐτῶν, ποὺ ἀπευδύνηται στὴ γυναίκα, στὴν πνευματικὴ καὶ κοινωνικὴ της παρουσία.

Τὸ περιοδικὸ γιὰ τὴν Ἐπιστήμη, τὰ Γράμματα καὶ τὴν Τέχνη, μετὸ ἔνδοξο παρελθὸν καὶ τὸ δυναμικὸ “παρῶν” στὶς μάχες του κατὰ τοῦ ὕλισμου καὶ τῆς ἀπιστίας.

Νεανικὸ περιοδικὸ τῆς “Χριστιανικῆς Φοιτητικῆς Ἐνώσεως” – μετὸν ἐνθουσιασμό τῆς νεότη-
τας καὶ τῆ σφραγίδα τῆς πίστεως καὶ τῆς παιδείας.

Τὸ μηνιαῖο παιδικὸ περιοδικὸ ποὺ κυκλοφορεῖ ἀπὸ τὸ 1946 – ἓνας πολὺτιμος πνευματικὸς φίλος γιὰ τὰ Ἑλληνο-
πούλα.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Χριστιανικής Ένώσεως
Έκπαιδευτικών Λειτουργών

- Σπυρ. Καλλιάφα:**
 ΤΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΓΕΝΕΤΗΣΙΟΥ ΟΡΜΗΣ _____ 3,00 €
 ΕΘΝΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ, ΦΥΣΙΚΟΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ & ΠΑΙΔΕΙΑ _____ 3,00 €
 ΤΑ ΠΕΝΤΕ ΠΡΩΤΑ ΠΑΙΔΙΚΑ ΕΤΗ έκδοσις Γ΄ _____ 5,00 €
- Γ. Θ. Κολιτσάρα:**
 ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ τόμοι Β΄ & Γ΄ έκαστος _____ 6,00 €
 Η ΑΠΑ ΓΡΑΦΗ ΔΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΤΗΝ ΜΟΡΦΩΣΙΝ ΤΟΥ _____ 3,00 €
 Ο ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΗΓΕΤΗΣ _____ 10,00 €
- Β. Χαραλαμποπούλου:**
 Η ΣΧΟΛΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ _____ 3,00 €
 Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΥΠΟΔΟΥΛΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ _____ 3,00 €
 ΤΟ ΠΑΙΔΙΚΟ ΚΑΙ ΕΦΗΒΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ _____ 3,00 €
- Μ. Debesse:**
 ΣΤΑΘΜΟΙ ΑΓΩΓΗΣ _____ 5,00 €
- G. Allport:**
 ΤΟ ΑΤΟΜΟΝ ΚΑΙ Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΟΥ _____ 6,00 €
- Ίωάν. Άντωνίου:**
 ΠΩΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΜΕΝ ΤΑΣ ΑΣΘΕΝΕΙΑΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΑΣ ΑΠΟ
 ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΑΠΟΨΕΩΣ _____ 3,00 €
- ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ ΤΗΣ Χ.Ε.Ε.Λ.:**
 ΤΑ ΕΛΛΗΝΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ ΙΔΑΝΙΚΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑΝ ΜΑΣ _____ 6,00 €
 Η ΜΟΡΦΩΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΟΣ _____ 6,00 €
 Η ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ ΩΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑ _____ 6,00 €
 Ο ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗΝ ΤΟΥ _____ 6,00 €
 Η ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ _____ 6,00 €
 ΟΔΗΓΗΤΙΚΗ, ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ _____ 6,00 €
 ΤΑ ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΑ ΜΕΣΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ _____ 6,00 €
 ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ _____ 6,00 €
 ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΔΟΣ _____ 6,00 €
 ΤΟ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΝ ΠΝΕΥΜΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΝ _____ 6,00 €
 ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΑΞΙΕΣ ΣΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ _____ 6,00 €
 Η ΕΘΝΙΚΗ ΜΑΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ _____ 6,00 €
 ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ _____ 6,00 €
 ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΙΑ _____ 6,00 €
 ΠΑΙΔΕΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ _____ 6,00 €
 Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ ΤΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ _____ 6,00 €
 Η ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ _____ 6,00 €
 ΠΡΟΣΩΠΟ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΙΑ _____ 6,00 €
 ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΙΑ _____ 6,00 €
 ΑΝΑΤΟΜΙΑ ΤΩΝ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΑΠΟΤΥΧΙΩΝ _____ 6,00 €
 ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΚΑΙ ΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ _____ 10,00 €
 ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ _____ 10,00 €

